

*Abelard
& Heloise*

DOPISY
UTRPENÍ
A LÁSKY

ODEON

Dopisy lásky

HELOISA
ABELARDOVI

*Svému Pánu, či spíše otci ;
svému manželu, či spíše bratru ;
jeho služce, či spíše dceru ;
jeho manželka, či spíše sestru.
Abelardovi Heloisa*

Dopis, který jste poslal svému příteli k útěše, můj nejdražší, mi náhodou někdo nedávno přinesl. Hned z titulu na první stránce jsem poznala, že je to dopis váš. A začala jsem jej číst s tím větší horlivostí, v čím větší lásce mám jeho pisatele. Abych, když už jsem ho ve skutečnosti ztratila, okřála aspoň tím, že by mi jeho slova nahradila obraz jeho samotného.

Celý tento dopis byl, jak si vzpomínám, téměř plný žluče a hořkosti, když jsi, můj jediný, vypravoval o utrpení plné historií našeho obrácení a o svých nekonečných protivenstvích. Vskutku jsi v onom dopise splnil slib, který jsi na začátku dal svému příteli, když jsi prokázal a poukázal k tomu, aby svá protivenství ve

srovnání s tvými buď vůbec nebral na vědomí nebo je považoval jen za nepatrná. Když jsi na počátku vyložil pronásledování, kterým tě stíhali tvoji učitelé, potom bezpráví nejtěžší úhony, kterou postihl tvoje tělo, přešel jsi k prokleté zárlivosti svých spolužáků připravených k boji, Alberika Remeského a Lotulfa Lombardského. A nezapomněl jsi ani, co se stalo na jejich popud s tvým slavným teologickým dílem (O Nejsv. Trojici), jež bylo zatraceno, a ty zároveň s ním odsouzen jakoby do vězení. Potom jsi přešel k líčení píklů, které proti tobě vedl tvůj opat a klášterní bratři, a k nejtěžším urážkám, kterými tě postihovali oni dva falešní apoštolové (svatý Norbert a svatý Bernard) se svými pomocníky, a potom ke skandálu, jež vyvolali mnozí pro jméno Paraclet, které jsi dal proti zvyklostem světu oratoriu. A konečně pokračuješ v líčení oněch nesnesitelných a dosud trvajících pronásledování a úkladů o život, onoho ukrutného pronásledovatele a zlovolných mnichů, které nazýváš svými syny, abys svou historii plnou běd ukončil. Nikdo, jak se domnívám, by nemohl číst nebo poslouchat toto vyprávění, aniž by neronil slzy. Moje bolesti se rozjířovaly tím žhavěji, čím podrobněji jsi jednotlivé příběhy líčil, a zvětšovaly se tou měrou, jakou jsem viděla vzrůstat nebezpečí, do nichž jsi upadal. A všechny jsme počaly zoufat nad tvým životem a naše chvějící se srdce a třesoucí se hrudi s hrůzou denně očekávaly ony poslední zprávy o tvé smrti. Pro samotného Krista, který tě pro sebe jaksi doposud chrání, tě jakožto jeho a zároveň tvoje služebnice zapřít-

saháme, abys neváhal nás rychlými listy zpravovat o neštěstích, v nichž se jako ztroskotanec nacházíš, a abys nás, které ti jediné zůstáváme, zároveň učinil účastnými bolesti nebo i radosti, kterou právě prožíváš. Neboť trpěcímu přinášeji obvykle mnohou útěchu ti, kdož mu vyslovují soucit, a snáze se snáší nebo oddaluje jakékoliv břemeno, když je rozloženo na více lidí. A jestliže se ona bouře poněkud utiší, tím vítanější nám budou tvé dopisy, čím jejich zprávy budou potěšitelnější. A ať nám napišeš o čemkoliv, tvé dopisy nám vždy přinesou nemalou útěchu. Neboť nám tak ukážeš, že žijeme v tvé paměti. Jak jsou ostatně milé dopisy nepřítomných přátel, nás na vlastním příkladě učí Seneca, když na jednom místě píše příteli Luciliově (Epist., 48): „Děkuji ti, že mi často pišeš. Neboť je to jediný způsob, kterým se mi můžeš ukázat. Kdykoliv dostanu tvůj dopis, jako bychom byli oba pospolu.“ Jestliže jsou nám obrázky nepřítomných přátel příjemné, protože osvěžují paměť a skutečnost nepřítomnosti zmírňují falešnou a bláhovou útěchou, oč radostnější jsou dopisy, které přinášeji pravdivé zprávy o nepřítomném příteli? Díky pak Bohu, že nebrání žádná překážka, abys nám mohl tímto způsobem věnovat svou přítomnost, žádná zášť ti nebrání, žádná obtíž se ti nestaví v cestu. Proto tě zapřísahám, abys zanedbaním věc tu neoddaloval. Svému příteli jsi napsal dlouhý dopis, abys ho utěšil z jeho protiventství poukazem na svá. Připomněl jsi svá protiventství s velikou pílí, abys mu dodal útěchy, ale tím jsi nezměrně přispěl k našemu zoufalství. Neboť když jsi chtěl léčit

jeho rány, připojil jsi nové další rány k naší bolesti a staré jsi tak ještě rozmnožil. Uzdrav, zapřísahám tě, rány, které jsi nám způsobil ty, když usiluješ starat se o ony rány, které jemu způsobily jiní. Svému příteli a druhu jsi učinil radost a splatil jsi tak dluh jak přítelství, tak jeho společnosti; ale větším dluhem jsi se zavázal nám, jež by bylo na místě, abys jmenoval nikoliv jen přítelkyněmi, nýbrž nejnějnějšími přítelkyněmi, ne tak družkami, ale dcerami nebo jiným jménem, kdyby bylo možné vymyslet jméno ještě sladší nebo posvátnější. A není třeba ani dukazů ani svědectví o tom, jak velikým dluhem ses vůči nám zavázal, aby se tvé pochybnosti o tom vyvratily. A kdyby o tom všichni mlčeli, věc sama křičí. Neboť po Bohu jsi ty sám zakladatelem tohoto kláštera, ty sám budovatelem tohoto oratoria, ty sám budovatelem této kongregace. Nic jsi tady nepostavil na cizích základech. Vše, co zde je, je tvým výtvorem. Tato pustina byla dříve navštěvována toliko dravou zvěří nebo loupežníky a neznala žádně lidské obydlí, neměla žádný lidský dům. V těchto doupatech zvěře a v těchto skrýších lotrů, kde nebylo jméno boží ani vysloveno, jsi vybudoval boží tabernákl, a chrámy jsi zasvětil svatému Duchu. A k vybudování toho všeho jsi nežádal žádnou pomoc od králů nebo knížat, ačkoliv jsi mohl získat všechno v nejhojnější míře. A tak vše, co se tady stalo, musí být připsáno jedině tobě. Klerikové a scholárové, kteří se sem sbíhali za tvou naukou, obstarávali vše potřebné; a ti, kdož žili z církevních beneficií, kteří dovedli přijímat a nic obětovat, kteří

měli ruce k braní a nikoliv k dávání, byli nyní v poskytování obligací štědří, ba marnotratní. A tak je tvá, vpravdě tvá ona nová zahrada, založená ve svatém záměru, a je třeba, abys poskytoval jejím velice jemným rostlinám nezbytnou závlahu, aby mohly prospívat. A tak vskutku ze samotné povahy ženského pohlaví vyplývá, že je tato květena velmi slabá. Je nemocná a potřebovala by být obnovována. Neboť potřebuje pečlivějšího a častějšího péstění, jak o tom mluví Apoštol: „Já jsem sázel, Apollo zavlažoval a Bůh pak dával růst.“ Sázel apoštol a upevňoval ve víře pomocí kázání Korintské, jimž psal. Potom je zavlažoval žák onoho apoštola Apollo svatými napomenutími a tak jim byl božskou milostí dán vzrůst jejich ctnosti. Marně se snažíš svými radami a neustálými napomenutími vypěstovat cizí révu, kterou jsi nezasadil a jež se ti obrátí v hořkost. Snaž se věnovat své vinici péči, kterou věnuješ cizí. Učíš a napomínáš rebely a nebudeš mít úspěch. Marně házíš sviním perly své božské výmluvnosti. Ty, který věnuješ tolik sil zatvrzelým, pomysli na to, kolik jsi dlužen těm, kdož tě poslouchají. Ty, který tak štědře dáváš ze svých sil nepřítelům, přemýšlej, kolik jsi povinen dát dcerám. A jestliže pomlčím o ostatních, zvaž, jak velkým dluhem ses zavázal mně, pomysli, co dluhuješ dohromady zbožným ženám, a zaplať ve zbožnosti jedině, jež je zcela tvá. Kolik a jaké poučné traktáty k napomenutí nebo také k útěše svatých žen složili s velikou píli svatí Otcové, zná lépe tvá znamenitá vzdělanost nežli má nedostatečnost. A proto jsem se i nemálo

podívila, když jsem shledala, že jsi již po dlouhou dobu ponochal v zapomněné křehké počátky našeho obrácení k náboženskému životu. Ani úcta k Bohu, ani láska k nám, ani příklady svatých Otců tě nepohnuly k tomu, abys mne vyčerpanou ve zmatcích dávného hoře potěšil buď řečí při návštěvě, nebo dopisem, když bys byl nepřítomen.

A víš přece, jak velkým dluhem jsi mi zavázán, a jak mnoho mi dluhuješ smlouvou svatého manželství. A tím více tě považuji sobě za zavázána, čím tě vždy více, jak je všem jasno, miluji nesmírnou láskou. Všichni naši vědci, nejdražší, co vše jsem v tobě ztratila, a že jsem oním tvým neblahým skutkem a největší zradou ztratila sama sebe a s sebou i tebe a že je nestravně ně větší má bolest z té ztráty nežli ze škody. A čím pak je větší příčina bolesti, tím mají být účinnější i léky potřebné k její útěše. A nežádám si útěchy od jiného, nýbrž od tebe samotného, který jsi sám příčinou mého utrpení. Buď jí také sám i v milosti útěchy. Ty sám jsi jediný, kdo mi může projevít soustrast, mne rozradostnit, utěšit. A jsi také sám, kdo je mi tím nejvíce povinen, a to tím více, že jsem vše, cos mi kdysi nařídil, také vyplnila. A poněvadž jsem tě ncmohla v ničem urazit, poddávala jsem se tvým rozkazům tak, že bych se byla pro ně raději zničila. A co ještě většího a podivuhodnějšího je možno vyslovit: má láska se proměnila v takové šilenství, že čehokoliv se jí zachtělo, to obětovala bez jakékoliv naděje na opětovné získání.

To se také stalo, když jsem na tvůj rozkaz ihned změnila jak

oděv, tak i ducha, abych ti ukázala, že jsi jediným vládcem jak mého těla, tak i mého ducha. Nic jiného jsem nikdy (Bůh to ví) u tebe nehledala nežli tebe; čistě tebe jsem žádala, a nic tvého. Nečekala jsem na manželské smlouvy ani na nějaká věna, ani konečně na své rozkoše nebo žádosti; snažila jsem se vyplnit (jak jsi sám poznal) jen tvé. A jestliže se jméno manželky jeví světější a platnější, pro mne je vždy sladší slovo přítelkyně. Anebo, jestliže tě to neurazí, souložnice nebo děvčete pro radost. A čím jsem se pak pro tebe více ponižovala, tím jsem si u tebe žádala více lásky a tím jsem také chtěla skvělosti tvé slávy méně ubližovat. Ty sám jsi se ve svém dopise útěchy příteli neopomněl zmínit o tom, co jsem výše připomněla. Neváhal ses zmínit také o některých důvodech, kterými jsem se snažila odvrátit tě od myšlenky na náš sňatek. Ale zamlčel jsi mnohé, pro něž jsem dávala přednost lásce před manželstvím a svobodě před jeho pouty. Dovolávám se Boha jako svědka, že i kdyby mne byl Augustus, vládnoucí celému světu, býval poctil nabídkou manželství a pověřil mne, abych navěky vládla celému světu, že by se mi bývalo zdálo dražším a důstojnějším, abych byla nazývána tvou milostnicí nežli jeho císařovnou. Neboť není jeden každý, čím je bohatší a mocnější, tím také už lepší: bohatství a moc jsou věci štěstěny, velikost je věcí ctnosti. Neboť za prodejnou se považuje ta, která se raději provdává za bohatšího nežli za chudého a v manželství si žádá více svého nežli jeho prospěchu. Zajisté pak ta, kterou do manželství vede žádostivost, by měla být spíše

placena nežli milována. A zajisté pak v manželství bude sledovat tyto věci, nikoliv aby doprovázela muže, nýbrž spíše, bude-li mít k tomu možnost, aby se zaprodala bohatšímu. To dovozuje také promluva učené Aspasic, kterou měla u sokratovce Aischina s Xenofontem a s jeho manželkou. Když ona řečená filozofka měla tuto promluvu, aby je navzájem usmířila, ukončila ji tímto závěrem: „Až pak přivedete věc tak daleko, že poznáte, že na zemi není nad vás lepšího muže a ušlechtilejší ženy, nebudete si více žádat nic jiného nežli to, co budete považovat za nejvyšší štěstí: abys i ty byl mužem nejlepší ženy a ona aby ti byla oddána jako nejlepšímu muži.“ A to je vskutku posvátný výrok, který je možno přiznat spíše samotné moudrosti nežli filozofii. Je to posvátný omyl a blažený klam, v němž žijí manželé, když se dojednávají, že dokonalá láska udržuje neporušená pouta manželství nikoliv tak zdrženlivostí těla, jako čistotou duší. A co druhým činí zjevným omyl, to mně učinila zjevným pravda. A co ony samotné si mohly myslet o svých mužích, to si celý svět mohl myslet o tobě tak jako já, a nikoliv jen myslet, on to věděl. A má láska k tobě byla o to vroucnější, čím více byla vzdálena onoho omylu. Neboť kdo se mohl z králů nebo z filozofů vyrovnat tvé pověsti? Které království, které město, která obec by netoužila tě spatřit? Prám se tě, kdo by nespěchal, aby tě spatřil, když ses objevil před veřejností? Kdo, když odcházíš, by tě nesledoval s nataženým krkem a s napjatým zrakem? Která manželka a která dívka by po tobě netoužila, když jsi nepřítomen, a která by se k tobě

nerozhořela, když jsi přítomen? Která královna a která velmožná žena by mi nezáviděla mé radosti a mé lože? Přiznám se, že jsem měl zvláště dvě věci, jimiž jsi mohl srdce žen ihned získávat, a sice umění básnit a zpívat. Těmi se, jak jsme poznali, ostatní filozofové pramálo vyznamenávali. Těmi pak, jakoby jakousi hrou, jsi osvězoval práci na filozofických cvičeních a zanechal jsi přechétné milostné básně v metrech a rytmech, které byly pro lahoďu jak umění básnického, tak zpěvu velmi často zpívány a jimiž se tvé jméno v ústech všech ustavičně ozývalo. A slávkost jejich melodií nepřestávala připomínat tvé jméno dokonce i literárně nevzdělaným lidem. A proto ženy vzdychaly také převélice po tvé lásce. A protože valná část těch písní opěvovala naši lásku, stala jsem se v krátkosti známou po mnohých krajích a věc ta zapálila u četných žen proti mně žárlivost. Neboť který dar ducha nebo těla nezdobil tvou mladost? Která žena, kdysi žárlivá na mé štěstí, by dnes nebyla jata soucitem nad neštěstím, když jsem byla zbavena takových radostí? Kterého muže nebo ženu, byť bývaly kdysi i mými nepřáteli, by neobměkčil povinný soucit nad mým nynějším osudem? Velice jsem se provinila, ale — ty to víš — jsem zcela nevinná. Neboť hřích nespodčívá ve výsledku věci, nýbrž v úmyslu toho, kdo je jeho původcem. A spravedlnost váží nikoliv to, co se děje, nýbrž v jakém duchu se to děje. V jakém duchu jsem k tobě vždy přistupovala, můžeš posoudit jediné ty, poněvadž to znáš. Tvému přezkoumání se celá podrobuji a tvému svědectví ve všem ustupuji. Řekni mi

jedině, můžes-li, proč jsi mne po našem vstupu do kláštera, o němž jsi ty sám jediné rozhodl, tak zanedbával a tak na mne zapomněl, že jsem nemohla okřát ani rozhovorem v tvé přítomnosti, ani dopisem v nepřítomnosti. Řekni to přece, pravím, můžes-li, anebo řeknu sama to, co všichni ostatní tuší. Byla to spíše vášně nežli přátelství, jež tě ke mně vábila, žár žádostivosti spíše nežli láska. Když pak to, co jsi žádal, ustalo, vyvanuly zároveň také projevy tvé vášně. To není, můj nejmilejší, jen moje domněnka, není to věc osobní, nýbrž obecná, ani soukromá, nýbrž veřejná. Kéž by se to tak bylo jevílo jen mně samotné a kéž by tvá láska byla nalezla omluvu u některých, jimž by se má bolest jevíla nepatrnou. Kéž bych byla mohla vymyslet příčiny, jimiž bych, omlouvajíc tebe, byla mohla nějakým způsobem zakrýt svou bezcennost. Uvažuj o tom, zapřísahám tě, oč tě prosím: uvidíš, že je to maličkost, kterou velmi snadno splníš. Když už jsem zbavena tvé přítomnosti, zpřítomni mi aspoň psanými slovy, jichž máš velikou hojnost, sladkost svého obrazu. Marně očekávám, že bys byl štedrý v činech, když vidím, jak jsi lakomý v slovech. Až dosud jsem se domnívala, že jsem měla právo na tvůj dík, neboť jsem podle tvé vůle vyplnila vše, a doposud setrívám plně v tvé poslušnosti. Neboť mne, když jsem byla mladička, nepřivedla k drsnostem klášterního obcování náboženská zbožnost, ale toliko tvůj rozkaz. A jestliže jsem se tím o tebe nijak nezasloužila, pak jsem, rozhodni to sám, přinesla marnou obět. Za to jistě nemohu očekávat od Boha žádnou

odměnu, neboť, co jsem učinila, nestalo se z lásky k němu.

Když pak jsi šel k Bohu, následovala jsem tě, ba dokonce jsem tě předešla. A jako bys byl pamětliv Lotovy ženy, která se ohlédla zpět, přikázal jsi, abych oblekla posvátný oděv a složila klášterní sliby dřívě, nežli ses zasvětil Bohu sám. A pro tuto nečůvěru, kterou jsi mi jednou ukázal, přiznávám se, jsem nejvíce trpěla a byla zahrnuta studem. A já pak přece, Bůh to ví, bych tě byla následovala až k pekelným místům Vulkána, kam jsi spěl. Neboť můj duch nebyl se mnou, ale u tebe. A také nyní více než kdy jindy, není-li s tebou, není nikde. Neboť vpravdě bez tebe nemůže být nikde. A prosím, učíš, aby byl dobře s tebou. A bude s tebou dobře, jestliže tě nalezne laskavého, jestliže lásku oplatíš láskou, jestliže dáš málo za mnoho, slova za věci. A kdybys, můj nejmilejší, byl méně jist mou láskou, více bys o ni pečoval. A čím jsem tě nyní o ní víc ujistila, tím více budu muset snášet tvé zanedbávání. Pomni, zapřísahám tě, co jsem učinila, a uvaž, co jsi dlužen. Když jsem s tebou užívala tělesných rozkoší, ať již jsem to dělala z lásky či ze smyslnosti, mohli si to mnozí různě vykládat. Nyní však výsledek ukazuje, čím jsem na počátku byla vedena. Všech rozkoší jsem se nakonec zřekla, abych vyhověla tvé vůli. Nic jsem si neponechala, leč abych se nyní hlavně stala tvou. Uvaž proto, jaká je vskutku tvá nespravedlivost, jestliže splácíš méně té, jež si zaslouží víc, nebo ji nedáváš vůbec nic, zvláště když požadují od tebe tak málo, a k tomu to, co je pro tebe tak snadné. A tak pro toho samotného, jemuž jsi se zasvětil,

pro Boha tě zapřísahám, abys mi vrátil jakýmkoliv způsobem svou přítomnost, to jest dal mi nějakou útěchu dopisem. Abych tím povzbuzena mohla se s větší horlivostí věnovat boží službě. Když jsi kdysi u mne vyžadoval světské radosti, navštěvoval jsi mne častými dopisy a v mnohých písních jsi vkládal do úst všech svou Heloisu. Mnou zněla všechna náměstí i jednotlivé domy. Oč správněji bys mne nyní měl povznášet k Bohu nežli tehdy k rozkoši? Uvaž, zapřísahám tě, co mi dlužíš, a vyslyš, oč tě žádám. A dlouhý dopis uzavírám krátkým koncem: Buď zdráv, můj jediný.

ABÉLARD
HELOISE

Heloise, své nejmilejší sestře v Kristu,

Abélard, její bratr

rovněž v Kristu

Že jsem ti poté, co jsme se obrátili ze světa k Bohu, nepsal žádný dopis útěchy nebo povzbuzení, nemůžeš přičítat mé nedbalosti, ale své moudrosti, ve kterou stále co nejvíce věřím. Neboť jsem věřil, že ona moudrost nepotřebuje to, čeho se jí božskou milostí dostalo v nejhojnější míře. Vždyť máš schopnost jak slovy, tak příklady poučovat bloudící, utěšovat malomyslné, povzbuzovat bázlivé, jak jsi si už zvykla činit, když jsi byla podřízena abatyši a získala úřad převorky. A když nyní s takovou plní péču-

ješ o své dcery, jako dříve o své sestry, věřime, že jsi dosáhla dosti a že ti již vůbec není potřeba našeho poučení ani našeho povzbuzování. Jestliže však ve své ponížené skromnosti soudíš jinak a jestliže v těch věcech, které se týkají Boha, potřebuješ mého poučení anebo dopisu, napiš mi o té věci, o níž by sis přála být poučena. A já ti na to odpovím, pokud mi Pán v tom bude nápomocen. A děkuji Bohu, který vnukl vašim srdcím soucit s mými přetěžkými a vytrvalými zkouškami a který vás učinil účastnými mých zármutků, takže mne bude s pomocí vašich prosb sebožské milosrdenství chránit a Satana pod našima nohama rozdrtit. A proto jsem zvláště spěchal, abych ti poslal žaltář, o němž jsi mne s takovou prosbou žádala, sestro, ve světě mi kdysi drahá a v Kristu nejdražší. V něm můžeš obětovat posvátné modlitby za vykoupení našich velkých a četných hříchů a na odvrácení mých denních a trvalých nebezpečností. A jak mnoho místa mají u Boha a u jeho svatých modlitby, a zvláště modlitby žen za jejich drahé, manželek za jejich muže, o tom se nám dostává mnoho svědectví i příkladů. K tomu také pilně směřuje Apoštol, když nás napomíná, abychom se bez přestání modlili. Čteme, že Pán řekl Mojžíšovi: „Opust mne, ať se rozohní můj hněv.“ A Jeremiášovi řekl: „Ty však se nemodli za tento lid a nepřotiv se mi.“ V těchto slovech Pán zjevně přiznává, že modlitby svatých připouští jako jakousi brzdu božního hněvu. Jeho hněv se tím mírní, takže proti hříšníkům neřádí tak, jak toho jejich vina zasluhuje. Spravedlnost ho vede jaksi samozřejmě k pomstě, ale

srdenství, jak je psáno, je povýšeno nad soud, ale pomni, co Písmo na jiném místě připomíná: „Soud bez milosrdenství pro toho, kdo milosrdenství nekoná.“ To vše vzal v úvahu Žalmista, když k prosbám manželky Nebala Karmelského změnil z milosrdenství svůj rozsudek, který učinil po právu spravedlnosti, aby byl zničen její muž i jeho dům. Dal tak přednost prosebné modlitbě před spravedlností. Zločin mužův byl vykoupen manželčinymi prosbami.

To nechť ti poslouží, sestro, za příklad a nechť ti dá jistotu. Jestliže prosba ženy tolik dosáhla u člověka, poznáš jistě, čeho by dosáhla tvá modlitba za mne u Boha. Neboť Bůh, který je náš otec, miluje více syny, nežli David miloval onu prosící ženu. David byl zajisté zbožný a milosrdný, ale zbožnost sama a milosrdenství jest Bůh. A žena, která tehdy prosila, byla světská a laická, a nebyla také posvátným slibem zbožnosti Bohu zasvěcena. A kdybys samojediná nemohla dosáhnout, oč prosíš, dosáhne toho svatý sbor jak panen tak vdov, který je s tebou. Neboť žákům říká Pravda: „Kde by byli dva nebo tři shromážděni v mém jménu, tam jsem i já v jejich středu.“ A opět: „Jestliže se dva shodnou ve všech věcech, o něž prosí, stane se jim tak od Otce mého.“ Kdo by neviděl, kolik platí u Boha ustavičná prosba svatého shromáždění? Jestliže, jak nás ujišťuje Apoštol, „mnoho zmůže vytrvalá modlitba spravedlivého,“ kolik teprve je možno očekávat od velkého shromáždění svaté kongregace? Věz, nejdražší sestro, z osmadvacáté homilie blahoslaveného Řehoře,

87

prosbý přátel ho obměkčují a proti jeho vůli její jakousi silou mírní. A proto říká prosícím nebo tomu, kdo chce prosit: „Opusť mne a nepřekářej mi!“ Bůh nařizuje, abychom se za bezbožné nemodlili. Jestliže se spravedlivý modlí, činí Bohu překážky, a dosahuje od něho, oč prosí, a měň tak rozsudek rozhněvaného soudce. A proto se dodává o Mojžíšovi: „A Bůh byl usmířen a netrestal svůj lid za špatnost, jak to chtěl učinit.“ A jinde je psáno o veškerém díle božím: „Řekl a svět se stal skutkem.“ A na tomto místě se praví, že řekl, že jeho lid si zasloužil trestu; byv však usmířen silou modlitby, Bůh učinil to, co byl dříve řekl. Uvaž proto, jak veliká je síla modlitby, jestliže se modlíme v tom smyslu, k němuž spějeme. Neboť když Bůh kdysi zakázal prorokovi, aby se za něco modlil, a on to přece učinil, dostal přece to, oč modlitbou prosil, a odvrátil Boha od toho, co byl řekl. A jiný prorok mu říká: „A když budeš rozhněván, pomni na milosrdenství.“ Ať to uslyší a také přijmou knížata tohoto světa, kteří, když připravují nebo vydávají dekrety spravedlnosti, se jeví spíše zatvrzelými nežli spravedlivými. A když projevuji mírnost, červenaají se studem, a když činí milosrdenství, jeví se jako lháři, protože svůj edikt mění, a co méně prozřetelné ustanovili, nesplňují, i když pak slova vylepšují činy. Proto bych o nich správně řekl, že je možno srovnat je s Jeftou, který to, co hloupě slíbil, ještě hloupěji splnil, a svou jedinou dceru zavraždil. Kdo chce vskutku Jeho následovat, pak řekne s Žalmistou: „Budu chválit zpěvem, Pane, tvé milosrdenství a tvou spravedlnost.“ Milosr-

86

jak velice pomohla jednomu bratru modlitba, na které proti jeho vůli setrvali jeho bratři. A tvé moudrosti je dobře známo co je tam podrobněji vypsáno, jak byl již v posledním tažení, v jakých úzkostech nebezpečnosti jeho ubohá duše pracovala a jak v zoufalství a odporu k životu odvolával bratry od modlitby. Kéž by tebe a svaté sestry tvého konventu mohlo toto vyprávění povzbudit k modlitbám tak, abych byl zachován při životě tím, od něhož, podle svědectví svatého Pavla, „ženy vzaly opět své vzkříšené mrtvé“.

Jestliže prolisťuješ stránky Starého zákona i evangelia, nalezněš tam, že převeliké zátraky vzkříšení z mrtvých se staly většinou kvůli ženám a že byly uskutečněny buď pro ně, nebo na nich samých. Starý zákon připomíná pak dva mrtvé, kteří byli vzkříšeni na prosby matek, jednoho totiž Eliášem a druhého jeho žákem. Evangelium pak cituje jen tři případy, při nichž Pán vzkřísil mrtvé rovněž kvůli ženám. A ono apoštolské slovo, jež jsem uvedl výše, bylo věcně potvrzeno: „Ženy vzaly své opět vzkříšené mrtvé.“ A jinde: „Syna vzkříšeného dal u brány města Naim vdově, jat lítostí nad její bolestí.“ Dále vzkřísil Lazara, svého přítele, na prosby jeho sestry, totiž Marie a Marty. A také dceři představeného synagogy na prosby jejího otce vrátil život, tedy také zde „ženy své vzkříšené mrtvé přijaly“, neboť ona dcera byvši vzkříšena přijala od smrti své vlastní tělo, jako ony přijaly těla svých mrtvých. A tato vzkříšení byla přesto uskutečněna jen na přimluvy nemnoha prosebníků. Jestliže se však

četné modlitby vašeho společenství spojí za zachování mého života, pak bude tato prosba snadno splněna. Čím bude vaše pokora a zdrženlivost více zasvěcena službě Bohu, tím mu bude přijemnější a tím víc bude on nakloněn vám vyhovět. A snad ani většina těch, kdož byli vzkříšeni, nebyli věřící, tak jako ona výše řečená vdova, které — jak o tom čteme — vzkřísil Pán syna, aniž o to prosila. Nás pak navzájem neváže jen plná čistota naší víry, nýbrž nás spojuje také vyznání řádového pravidla.

A jestliže nyní ponechám stranou posvátný konvent vašeho kolegia, v němž zbožnost přečetných panen a vdov slouží oddané Pánu, chci se obrátit k tobě jedině, jejíž zbožnost u Boha zajisté mnoho zmůže a která můžeš velice prospět mně, jež se ocitám v tak těžkých zkouškách protivenství. Vzpomínej ve svých prosbách vždy toho, kdo je zvláště tvůj, a bdi ve své modlitbě tím bedlivěji, čím ochotněji sama uznáš, že je to správnější a tím také přijatelnější pro toho, koho vyzýváš. Slyš, zapřísahám tě, sluchem srdce, černus častěji naslouchala sluchem těla. Je psáno v Příslovích: „Bdělá žena je korunou pro svého muže.“ A dále: „Kdo nalezne dobrou manželku, nalézá dobro a čerpá radost od Pána.“ A opět: „Dům a bohatství je dáváno rodiči, od Pána pak dostáváme moudrou manželku.“ A v Kazateli: „Dobré manželky šťastný muž.“ A o málo dále: „Dobrý podíl, dobrá žena.“ A podle apoštolské autority: „Nevěřící muž bude posvěcen věřící ženou.“

Božská zvláštní milost dovolila ověřit tuto pravdu zejména v našem království, to jest v království Francouzů. Když pak

více díky modlitbám manželky nežli kázáními svatých byl král Chlodovech převeden na víru Kristovu, přijalo i celé království božské zákony, aby tak příkladem velkých byli povzbuzováni i poddaní k vytrvalosti na modlitbách. K této vytrvalosti vás důrazně nabádá pánovo podobenství, v němž se praví: „Nechť vytrvale tluče na vrata, říkám vám; jestliže se nezvedne, aby mu dal, ačkoliv je jeho přítelem, vstane a dá mu vše, co bude potřebovat, pro jeho neodbytnost.“ A s touto — abych tak řekl — neodbytností modlitby Mojžíš, jak jsem svrchu uvedl, „zmírnil přisnost božské spravedlnosti“ a dosáhl změny výroku.

Ty víš, moje nejdražší, jak velkou míru laskavé přízně mi věnoval kdysi váš konvent na modlitbách, když jsem ještě přebýval mezi vámi. Ke konci svých hodin si sestry zvykly obětovat pro mne k Pánu zvláštní prosbu. Když dozpívaly respons s veršem, připojovaly tyto prosby a kolekty tímto způsobem: Respons „Neopouštěj mne a neodstupuj ode mne Pane“. — Verš „Spěj mi vždy ku pomoci, ó Pane“. — Modlitba „Výsvoboď svého služebníka, který v tebe doufá, Bože můj. Pane, vyslyš modlitbu mou a volání mé k tobě přijď“. — Modlitba „Bože, který jsi prostřednictvím svého služebníka ráčil děvečky své ve jménu svém shromáždit, prosíme, abys jak jemu, tak nám dal setrvat v tvé vůli. Skrze Pána našeho“ atd. Nyní pak, když jsem nepřítomen, je mi tím více potřeba pomoci vašich modliteb, čím jsem více tísněn úzkostí nebezpečenství. A proto prosebně vás žádám a žádoucně vás prosím, aby se zvláště nyní za mé nepřítomnosti vaše

láska vůči nepřítomnému projevila a abyste po skončení jednotlivých hodiněk připojovaly tento způsob modlitby za mne. Respons „Neopouštěj mne, Pane, otče a vládce mého života, abych neklesl před zraky mých nepřátel a aby se nezaradoval nade mnou můj nepřítel.“ — Verš „Vezmi zbraň a štít, a povstaň mi ku pomoci. Aby se neradoval můj nepřítel.“ — Modlitba „Chraň svého sluhu, Bože, neboť v tebe doufá. Pošli mu pomoc, Pane, ze svatyně a z výše svatého Sionu a chraň ho. Buď mu, Pane, věži statečnosti proti útoků nepřátel. Pane, vyslyš modlitbu mou a volání mé k tobě přijď.“ — Modlitba „Bože, který jsi ráčil prostřednictvím svého služebníka shromáždit děvečky své, tebe žádáme, abys ho chránil před vším protivenstvím a abys ho vrátil svým služebnícím neporušeného. Pro Pána“ atd. Kdyby pak Pán dopustil, abych padl do rukou nepřátel, a kdyby oni byvše silnější mne zabili anebo kdybych jakýmkoliv způsobem sešel z tohoto světa, kam směřuje veškerý tělesný svět, a byl od vás vzdálen, zapřísahám vás, abyste mou mrtvolu, kdekoliv by byla pohřbena nebo vystavena, daly přenést na svůj hřbitov, aby, dcery mé, nebo spíše sestry v Kristu, vás můj hrob, když ho budete mít stále na očích, zval k modlitbám k Bohu, které budou pro mne založeny. Neboť neznám místa, které by bylo duši, jež je zoufalá nad chybami svých hříchů, bezpečnější a spásonosnější nad ono, které bylo zasvěceno Paracetovi, to jest utěšiteli, a které bylo jeho jménem zvláště vyznamenáno. Neboť mám za to, že není místa správnějšího pro pohřeb u věřících nad to, které může

být určeno u žen zbožných v Kristu. O hrob našeho Pána Ježíše Krista pečovaly ženy, mazaly jeho tělo drahými mastmi, šly před ním i následovaly ho a kolem jeho hrobu pilně bděly a oplakávaly ho, jak jest psáno: „Ženy, sedíce u jeho hrobu, naříkaly a oplakávaly Pána.“ Byly také tam zjevením anděla a jeho oslovením zpraveny o jeho vzkříšení a utěšeny. Když pak se mohly těšit z jeho zmrtevýchvstání a když se jim dvakrát zjevil, mohly ho zhlédnout a rukama se ho dotýkat.

A žádám vás naposlědy nade vše o to, abyste, když se nyní modlitbami a velikými prosbami tolik zasazujete o odvrácení nebezpečností, jež ohrožují mé tělo, později obracely své prosby ke spáse mé duše. A nakolik jste milovaly živého, abyste prosily i za nebožtíka. Abyste mu ve svých modlitbách poskytovaly svou zvláštní pomoc.

*Bud živa a zdráva,
necht jsou zdrávy i tvé sestry.
Žijte, ale v Kristu žádám,
pamatujte na mne.*

HELOISINA ODPOVĚĎ
PETRU ABÉLARDŮVI

*Jedinému po Kristu
jeho jediná v Kristu*

Dívím se, můj jediný, že proti zvyklostem v dopisech, ba dokonce proti samému přirozenému pořádku věci ses na samém počátku pozdravení ve svém listu rozhodl postavit mne před sebe, to jest ženu před muže, manželku před manžela, služku před pána, jeptišku před mnicha a kněze, jábenku před opata. Správný a počestný však je pořad, že ti, kdož píší osobám vyšším nebo sobě rovným, kladou napřed jména těch, jimž píší. Píš-li však osobám nižším, kladou podle řádu dopisování napřed jména těch, kteří je v důstojnosti věci předcházejí. To vzaly jsme na vědomí s nemalým podivením, neboť místo abys nám přinesl povinný lék útěchy, rozmnožil jsi naše zoufalství a vyvolal naše slzy, které jsi měl utiřit. Neboť která z nás by mohla slyšet, aniž by neslela, co jsi na konci dopisu položil řka: „Kdyby mne Pán odevzdal do rukou nepřátel, aby mne totiž, jsouce v převaze, zavraždili“ atd. Ó nejdražší, jak ti mohly podobné myšlenky vstoupit na mysl, jakými ústy jsi to mohl vyslovit? Bůh nezapomene nikdy tak na své služebničky, aby jim dal přežít tebe samého. Nikdy nám nedá dožít se takového života, který by byl horší všeho druhu smrti. Tobě přísluší celebrovat naše pohřby, tobě doporučovat Bohu naše duše, a ty, jenž jsi je Bohu shromáždil

do kongregace, máš také jemu dříve poslat nás, abys více nebyl o žádné z nás v nejistotách. A tím radostněji nás pak budeš následovat, čím větší již budeš mít jistotu o naší spáse. Ušetři nás, pane, zapřísahám tě, ušetři nás takových slov, jimiž činíš ubohé ještě ubožejšími. A neodnámej nám ještě před smrtí to, čím ještě aspoň žijeme: „Postačí každému dni jeho zloba“ a onen den přinese dosti úzkostí těm, které navštíví, neboť je zahrnut vši hořkostí. Což je nutné, říká Seneca, předbíhat a již před smrtí ztratit život? Žádáš nás, jediný, kdybys daleko od nás ukončil jakýmkoliv způsobem tento život, abychom daly přenést tvé tělo na náš hřbitov, abychom tam svými modlitbami konanými na tvou památku přinášely ti bohaté ovoce požehnání. Jak nás můžeš podezřívát, že bychom na tebe vůbec kdy mohly zapomenout? A že by nastal pak čas vhodný pro modlitby, když by převelický zmatek nám nikterak nedoptál klidu? Když by ani duše nebyla přístupna rozumové úvaze, ani jazyk nebyl schopen užívat řeči? Když by šílená mysl byla — abych tak řekla — na Pána více rozhněvána nežli s ním smířena? A když ho nebude spíše modlitbami smířovat nežli reptáním dráždit k hněvu? Pak budeme my ubohé více plakat nežli se věnovat modlitbám a budeme se snažit spíše tě následovat, než abychom spěchaly tebe pohřbít. Tak abychom byly spíše i my s tebou pohřbeny, nežli abychom mohly tebe pohřbívát. Když my, které jsme v tobě ztratily svůj život, nebudeme vůbec moci žít, poněvadž jsi nám odešel. Kéž bychom se toho nikdy nedožily! Zmínka o tvé smrti znamená pro nás jakousi

smrt. Co by to znamenalo, kdyby skutečnost této smrti navštívila nás ještě živoucí? Bůh nikdy nedopustí, abychom ti splatily tento dluh jsouce déle nežli, abychom ti prokázaly tuto službu, kterou spíše očekáváme my od tebe. V tom tě přece chceme předejít, nikoliv následovat! Proto tě zapřísahám, šetři nás; ušetř přede vším své jediné, ušetř ji slov, kterými jako meči smrti pronikáš naše duše, neboť je těžší to, co smrti předchází, nežli smrt sama. Duch sklíčený zármutkem nemůže být klidný a Bohu nemůže vážně sloužit duše potácející se ve zmatcích. Nezabraňuj nám, zapřísahám tě, abychom konaly službu Bohu, k níž jsi nás především ustanovil. Vše nevyhnutelné, ať se již cokoliv stane, přináší s sebou ještě nesmírný zármutek; je ale žádoucí, aby se dostavilo náhle a abychom dlouho předtím nebyly přibíjeny na kříž neužitečným, dlouhodobým strachem, jemuž žádá lidská prožitelnost nemůže přispět ku pomoci. O totéž prosí Boha i básník (Lucanus), který věc dobře pochopil, slovy: „Nechť se stane náhle, ať cokoliv připravuješ, nechť slepou stane se mysl lidí, která chce poznat budoucí sudbu. Nechť je dovoleno doufat tomu, kdo se bojí.“ Več zbývá mi doufat, když tebe ztratím? Anebo: Jaký mám důvod setrvávat dále na tomto pozemském putování, kde nenacházím jiný lék nežli v tobě, a v tobě nic jiného nežli to, že žiješ, neboť všechny jiné rozkoše, které jsem u tebe kdysi nalezla, jsou mi zakázány, a když mi dokonce není dáno, abych se těšila z tvé přítomnosti, která by mi snad mnohdy pomohla, abych nalezla samu sebe? Kéž by bylo dovoleno zvolat

do celého světa: Ó Bože, jak jsi ke mně ve všem ukrutný! Jak nemilosrdné je milosrdenství! Jak nešťastné je štěstí, které proti mně spotřebovalo již všechny šípy a všechno úsilí, takže mu nezbývá nic, aby napadlo také druhé. Vyprázdnilo proti mně celý toullec, takže se již nikdo nemusí obávat, že bude proti němu zuřit. A kdyby mu přece zbyl nějaký šíp, nenašlo by na mně místo, kde by mne mohlo ještě zranit. Uprostřed tolika ran se bojí toliko jednoho: aby mé utrpení neskončilo smrtí. A ačkoliv mě nepřestává zabíjet, přesto se bojí mé smrti, kterou urychluje. Ó, já mezi bédnými nejbědnější! Mezi nešťastnými nejnešťastnější, která jsem tvým přispěním mezi všemi ženami dosáhla nejvyššího stupně, abych byla potom svržena z oné výše ranou, která nás stejně postihla, tebe i mne! Čím totiž je vyšší stupeň vzestupu, tím je i strašnější pád postiženého. Zdali je mezi ženami vzneseného původu anebo vysokého postavení jediná, která by mne mohla předstihnout nebo se mi vyrovnat ve štěstí? A je také jediná, kterou by byl osud tak hluboko srazil a zahrnul takovou bolestí? Jak velkou slávou jsi mě obklopil a do jaké propasti svrhl! Ani dobro, ani zlo nezachovalo míru, štěstěna hnala vše do krajnosti. Aby mne učinila potom ze všech nejubožejší, učinila mne napřed nade všechny blaženější. Abych, když uvážím, co jsem ztratila, byla zkrušena o to většími nářky, čím větší mne postihly ztráty. A čím více jsem truchlila, tím více jsem milovala to, co jsem dříve vlastnila, a nejslastnější rozkoš tak učinila konec nejtruchlivější lítosti.

A jako z bezpráví vzniká největší rozhořčení, tak stejně byla u mne porušena všechna práva rovnosti. A když jsme vsutku užívali rozkoši vášnivé lásky, a abych použila potupnějšího, ale přilehavějšího pojmenování, když jsme se věnovali smilstvu, tehdy nás božská přísnost ušetřila. Když však jsme zapovězenou lásku zaměnili za dovolenou a když jsme ohavné smilstvo nahradili manželskou počestností, pak teprve boží hněv na nás vztáhl svou ruku a nestrpěl neposkrvněné manželské lože, ačkoliv tak dlouho předtím poskrvněné snašel. Pro muže, kteří byli přistiženi při jakémkoliv cizoložství, byl by trest, který tebe postihl, dost velkou pomstou. Co si jiní zasloužili pro cizoložství, tys vytrpěl pro manželství, kterým, jak ses domníval, jsi napravil všechna dřívější provinění. Co cizoložné ženy přivolávají na své spoluviníky, to tobě způsobila vlastní manželka. A nebylo to tehdy, když jsme se oddávali dřívějším rozkoším, ale když jsme již po jistý čas byli odloučení a když jsme již žili v čistotě, ty totiž v Paříži, kde jsi stál v čele škol, a já jsem podle tvého rozkazu v Argentineuil vedla nábožné rozhovory s jeptíškami. A byvše tak navzájem rozděleni proto, aby ses ty mohl věnovat pilněji školám a já svobodněji modlitbám nebo měditacím nad svatými texty, žili jsme tím světlejším životem, čím jsme byli čistšími. Tehdy jsi ty sám utrpěl na těle újmu za to, co jsme oba stejně měrou spáchali. Potrestán jsi byl ty sám, zatímco vlnu jsme spáchali oba. A byl jsi potrestán za celý hřích, ačkoliv jsi byl vinen méně.

Což jsi neucínil spravedlnosti zadost, když ses ke mně tak

snížil a když jsi mne i celý můj rod tolik povzněl? Proto ses musel cítit vinným stejně málo před Bohem jako před oněmi zrádci, jejichž oběti ses stal. Ó, jak jsem nešťastná, že jsem se musela zrodit jako příčina takového zločinu! Ó, jak bývali ženy obvyklou zkárou pro největší muže! Proto je psáno v Příslovích, jak je třeba stříci se před ženou: „Nyní pak, synu, slyš mne a věnuj pozornost slovům úst mých. Nechtě nezabloudí tvá mysl na její cesty a nedej se svést jejími stezkami. Neboť mnohé poraněné zavrhla a mnohé nejsilnější zabila. Cesty pekla, pronikající jejím domem, vedou do hlubin smrti.“ A v Kazateli: „Prohlížej jsem svým duchem všechny věci a shleďal jsem ženu horší nežli smrt. Ona je smyčka lovců a léčkou je její srdce. Její ruce jsou pouta. Kdo se líbí Bohu, utíká před ní. Kdo pak je hříšníkem, je jí lapen.“ Již první žena v ráji svedla muže, a ta, jež byla od Pána stvořena, aby muži pomáhala, stala se jeho největší zkárou. Ono ho nesmírně silného nazirejce, jehož početí zvěstoval Pán a anděl, přemohla samojediná Dalila a vydala ho v ruce nepřítele, když zbaven zraku a v naprostém zoufalství zahynul se svými nepřátelemi v troskách chrámu. A nejmoudřejšího ze všech Salamouna zbavila rozumu žena, která ho pojala za manželku. Věhna ho do takového šílenství, že jeho, jež si Bůh vyvolil k vybudování chrámu, zahrnuv jeho otce Davida, který byl spravedlivý, dohnala k šílenství, v němž uvázl až do konce života. Přestal vyzývat pravého Boha, kterého oslavoval a o němž učil jak ve svých rozhovorech, tak ve svých spisech.

Ze všech největší Job musel svést se svou ženou poslední a velmi těžký boj, když ho podněcovala, aby zlořečil Bohu. A istný pokušitel věděl nejlépe, neboť v tom byl velmi zkušný, že nejspíše dosáhne zkázu mužů jejich manželky. Ten pak rozvinul také až k nám oběma svou obvyklou zlomyslnost, a poněvadž tě nemohl zkazit smilstvem, pokusil se učinit tak manželstvím; a učinil to pomocí dobra, poněvadž nemohl činit zlo pomocí zla. Budiž Bohu vzdán dík aspoň za to, že mne pokušitel jako shora uvedené ženy nevtáhl s mým souhlasem do víny a že nepoužil pro svou zlobu mé něžnosti k tobě. Ale když očisťuji v tom svého ducha, nevinnost svých záměrů, a když nejsem vinná souhlasem k onomu zločinu, přece jen tomu předcházely mnohé hříchy, které mne nutí, abych toho litovala. Neboť se nemohu považovat za nevinnou. Dříve jsem vskutku sloužila rozkošným tělesným vášní a zasloužila jsem si tehdy to, čím dnes trpím. Tresty se dostavily po zásluze za dřívější hříchy. Špatným začátkům je třeba přičítat také neblahé konce. A kéž bych mohla za tento spáchaný čin konat náležité pokání, abych mohla trest rány, kterou jsi vytrpěl, aspoň nějakým způsobem vykoupit. A to, co jsi musel tehdy na těle vytrpět, abych já po celý život, jak je to spravedlivé, přijímala se zvláštní stísněností mysli a abych aspoň tobě jistým způsobem učinila zadost, když tak nemohu učinit Bohu.

Mám-li vpravdě přiznat celou slabost svého ducha, musím říci, že nedovedu vynalézt způsob pokání, jímž by se mi podařilo usmířit Boha, kterého stále viním z onoho bezpráví největší

krutosti a jeho rozhodnutí v rozhořčení proti němu napadám a jej spíše urážím, nežli abych ho mírnila, dávajíc mu zadostiučinění pokáním. Neboť je možno mluvit o pokáních hříšníků, až při tom jakkoliv zkrušujeme tělo, jestliže mysl stále prahne po hříchu a jestliže touží po dřívějších vášních? Je sice lehké komukoliv ve zpovědi přiznat své hříchy a sama sebe obžalovat anebo také pro vnější uspokojení své tělo týrat. Je ale nesmírně nesnadné odvrátit ducha od touhy po největších rozkoších. Proto po zásluze zbožný Job předěslal: „Obrátím svou výmluvnost proti sobě samotnému“, to jest uvolním svůj jazyk a otevřu ústa, abych se ve zpovědi ze svých hříchů obžaloval, a ihned dodal: „Mluvíím v hořkosti své duše.“ Což blahoslavený Řehoř vykládá takto: „Jsou mnozí“, praví, „kteří hlasitě přiznávají své hříchy, ale ve zpovědi nedovedou naříkat, a o tom, čeho by měli litovat, vesele vyprávějí.“ Nestačí proto přiznat své hříchy, nýbrž je třeba o nich mluvit s hořkostí v duši, aby tak tato hořkost sama byla trestem za to, co jazyk po úsudku myslí přiznávat. Avšak o tom, jak vzácná je tato hořkost pravého pokání, nás horlivě poučuje Ambrož: „Snáze, praví, jsem nalezl ty, kdož si zachovali nevinnost, nežli ty, kdož činili pokání.“

A tak také ony rozkoše milovám, kterým jsme se vzájemně oddávali, byly mi tak sladké, že se mi nemohou znelíbit ani vymazat z paměti. A až se kamkoliv obrátím, vždycky mi vyvstane před očima a vyvolávají mé touhy. A nešetřím mne svými iluzemi ani ve spánku. A při samotných slavnostech mší, kdy má

být modlitba nejčistší, uchvacují zcela ubohou duši nestoudné přeludy oněch rozkoší, že jsem oddána více oněm hanebnostem nežli modlitbě. A místo abych lkala nad spáchanými hříchy, vzdychám spíše nad ztracenou rozkoší. A není to jen to, co jsme dělali, nýbrž i místa a chvíle, které byly svědky našich radostí, které se tak vetkly do mého ducha, že tam s tebou znovu všechno prožívám a ani ve spánku nemám od toho pokoj. A nejednou se i v samotných pohybech těla prozrazují úvahy mé duše a někdy i nechtěná slova mi unikají. Ach, jak jsem ubohá a jak jsem velice hodna, žalujíc, otázky oné lající duše: „Jak nešťastný jsem já člověk, kdo mne vysvobodí z těla, které je již mrtvé?“ Kéž mohu vpravdě dodat to, co následuje: „Díky Bohu, skrze Ježíše Krista, Pána našeho.“ Toho tebe, nejdražší, milost boží ušetřila a od těchto podnětů tě jedinou ranou těla vyléčila a v mnohém na duši uzdravila. A v čem — jak se mělo za to — by ses byl mohl Bohu protivit, v tom se právě ukázal tobě příznivěji nakloněn. Učinil tak po způsobu šťastného lékaře, který nešetří bolesti, chce-li nemocného zachránit. U mne však jsou takové podněty tělesné vášně, takový žár mladistvého věku, taková zkušenost v nejlibnějších rozkoších, které mocně mne rozpalují, že čím více mne svými útoky tísní, tím slabší je má přirozená povaha, na niž útočí. Prohlašují mne za čistou, kdož nevědí, že jsem pokrytem. Čistotu těla vydávají za ctnost, ale ctnost není věcí těla, nýbrž ducha. Majíc něco chvály u lidí, nic si nezasloužím u Boha, který zná srdce i ledví a vidí, co je utajeno. Jsem považována za

osobu nábožnou v době, kdy už jen malá část zbožnosti není brána za pokrytectví a kdy se vynášejí nejvyššími chválami ten, kdo neuráží předsudky lidí.

A snad je i hodno chvály a zdá se i jistým způsobem Bohu přijatelnou, jestliže kdo příkladem vnějšího chování, ať jsou jeho záměry jakékoliv, nebudí pohoršení církve anebo nedává věřícím záminku, aby se rouhali jménu Páně nebo aby byl zlehčován řád jeho tělesného bytí. Toto samo už je nemalým darem boží milosti, jehož přispěním získáváme možnost nejen konat dobro, nýbrž také vyvarovat se zlého. Ale marně by předcházelo prvé, kdyby nenásledovalo druhé, neboť je psáno: „Varuj se zlého a čin dobré.“ A obojí by se dalo marně, když by to nebylo vedeno láskou boží. V každém pak stavu svého života — Bůh to ví — jsem se více bála, abych neurazila tebe nežli Boha. Snažila jsem se, abych se více líbila tobě nežli jemu. Tvůj rozkaz mne přiměl k tomu, abych přijala roucho řeholnice, nikoliv láska k Bohu. Pohlédni jak vedu nešťastný a nade všechny ženy bědnější život, když všechno to snáším nadarmo a když v budoucnosti nebudu za to mít žádnou odměnu. Dlouho se tobě, podobně jako mnohým jiným, líbilo mé zastírání, když jsi měl mou přetvářku za nábožnost. A přesto se co nejvíce odporučuje našim modlitbám. Co já očekávám od tebe, to ty žádáš ode mne. Neměj o mně, zapřísahám tě, tak vysoké mínění, a nepřestaň mi pomáhat modlitbami. Nepovažuj mne za uzdravenou a neodnámej mi milost léčení. Nevěť, že nejsem potřebná, a nezdráhej se mi pomoci

v nutnosti. Nemysli, že jsem silná, zabraň, abych se nezhroutila dřívě, než mne klesající podepřeš. Mnohým smyšlená chvála ushodila a odňala jim pomoc, kterou potřebovali. Skrže Izaiáš Pán volá: „Ó lide můj, ti, kdož tě oslavují, tě zároveň klamou a rozmetávají cestu, po které máš jít.“ A skrže Ezechiela: „Běda vám, praví, kteří děláte polštáře pod lokty a podušky pod hlavy celé generace, abyste zničili duše.“ A naproti tomu praví Salomoun: „Slova moudrých jsou jako hroty a lžebny hluboce zarážené, které nedovedou bolesti mírnit, nýbrž trhají hluboké rány.“

Přestaň proto, zapřísahám tě, mne chválit, nechceš-li si sloužit výtku nectného lichocení a haněbné lži. A máš-li jakési podezření, že je na mně něco dobrého, necht ono chválené není odneseno větrem domýšlivosti. Neboť nikdo, kdo je zkušný v lékařství, neurčuje vnitřní nemoc pohledem na vnější vzhled nemocného. A nemají u Boha žádnou cenu činy zavřených, i když jsou stejné jako činy vyvolených. Neboť jsou to činy, které se provádějí navenek, které ze svatých nikdo nekoná s takovou snahou, jako právě pokrytci. „Zlé je srdce člověka i zároveň nevyzpytatelné; kdo je pozná?“ A jsou cesty člověka, které se zdají správné, ale nakonec ho dovedou k smrti. Soud člověka je odvázný v tom, co je vyhrazeno toliko zkoumání božímu. Proto je psáno: „Nechvalte člověka za jeho života.“ Neboť tehdy, kdy ho chválíš, může být už chvály nehoden.

Proto je pro mne tvá chvála tím nebezpečnější, čím je mi milejší; a tím více mi lichotí a mne těší, čím více se snažím, abych

se ti ve všem líbila. Boj se o mne, prosím tě, vždy více, a méně ve mne věř, aby mi byla tvá prosba za mne vždy nápomocna. Nyní pak je se obávat zvláště toho, že má nezdrženlivost nemůže nalézt u tebe žádné uspokojení. Nechci, abys, nabádaje mne k ctnosti a povzbuzuje mne k boji, musel říkat: „Zdálíš se ctnost neuskutečňuje v slabostech“; a „Nebude korunován leč ten, kdo by statečně bojoval.“ Nežádám si korunu vítězství, mně postačí, jestliže uniknu nebezpečí. Snáze se uniká nebezpečí, nežli se vede válka. Ať mne Bůh umístí do jakéhokoliv koutu nebes, dosti pro mne učiní. Tam nebude nikdo druhému závidět, neboť všichni budou spokojeni s tím, co budou mít. A abych tomuto svému úsudku dodala jakousi sílu autority, poslyšme blahoslaveného Jeronýma: „Přiznávám svou nedostatečnost, nechci bojovat v naději na vítězství, abych někdy vítězství neztratil.“ Je-li pak nutné opouštět jisté a jít do nejistoty?

ABELARD
HELOISE

*Nevěstě Kristově
sluha Kristův*

Ve čtyřech bodech, jak si vzpomínám, jsi dala ve svém posledním dopise ostrý výraz své nespokojenosti. Předně mi vytýkáš, že v rozporu se zvykem, který je zaveden v dopisech, ba

dokonce i proti samotnému přirozenému pořádku věcí můj dopis tobě zasláný dává v pozdravném oslovení přednost tobě přede mnou. Za druhé říkáš, že ačkoliv jsem byl povinen vám přinést lék útěchy, spíše jsem vaše zoufalství rozmnožil a slzy, které jsem byl povinen mírnit, jsem ještě více podnítl. K tomu tedy zase připomínám: „Kdyby mne Bůh vydal v ruce nepřátel, aby mne, jsouce v převaze, zabili atd.“ Za třetí jsi opakovala ono staré a vytrvalé reptání proti Bohu o způsobu našeho obrácení k Bohu a o ukrutnosti oné zrady, již jsem byl obětí. Konečně jsi vystoupila s obviněním proti mé chvále o tobě s prosbou nikoliv mírnou, abych o tobě neměl tak vysoké mínění.

Rozhodl jsem se odpovédět ti na každý z těchto bodů ne tak proto, abych se omluvil, jako spíše abych tě poučil a povzbudil, abys totiž tím ochotněji souhlasila s našimi prosbami, čím lépe pochopíš rozumem jejich moudrost. A tím více mne pak vyslyšíš ve svých věcech, čím méně mne budeš považovat za nehodného ve věcech mých. Tím méně budeš pohrdat mou radou, čím méně mne uznáš za hodna pohrdání.

Pokud tedy jde o formulí pozdravení v mém listě, která je — jak říkáš — obráceného pořádku, poznáš, že souhlasí s tvým vlastním názorem, jestliže k věci bedlivě přihlídeš. Neboť to, co je všem jasné, jsi ty sama naznačila, že totiž když se píše osobám výše postaveným, dává se přednost jejich jménům. Věz dobře, že ty jsi vskutku byla učiněna vyšší mne, když jsi začala být mou paní, když jsi byla učiněna nevěstou mého Pána, podle toho

jak blahoslavený Jeroným psal Eustochii: „Píši tudíž toto, paní má, Eustochie. Neboť svou paní musím nazývat nevěstu svého Pána.“ Jak šťastná je to záměna manželství; dříve jsi byla manželkou ubohého člověčka, nyní jsi se povznela do lože nejvyššího krále. A z privilegia této pocty jsi byla postavena netoliko nad svého prvního muže, nýbrž i nad všechny služebníky onoho krále. Neudívuj se proto, že ať živ nebo mrtve se doporučím vašim zvláštním modlitbám, neboť podle obecného práva je známo, že u pánů zmůže více přimluva jejich manželék nežli přimluva jejich družiny, jejich paní více nežli jejich služebníků. Podle jejich druhu je ona královna a nevěsta nejvyššího krále pilně popsána, když se říká v žalmu: „Královna stojí po tvé pravici.“ Jako by se zjevně říkalo, že je s ním po jeho boku nejtěšnější spojena a s ním zároveň kráčí, zatímco všichni ostatní jsou daleko jaksi v odstupu nebo následují v pozadí. Vynášejíc výsady této vznešenosti, nevěsta ve Velepísni, ona Etiopanka, kterou alych tak řekl Mojžíš pojal za ženu, říká: „Jsem černá, ale krásná, dcery jeruzalémské, proto mne miloval král a uvedl mne do své komnaty.“ A dále: „Nehleďte na mne, že jsem hnědá, protože mi slunce dalo tuto barvu.“ Když se pak těmito slovy obecně popíše duše kontemplativní, která se zvláště nazývá nevěstou Kristovou, ukazuje se výrazně, že tato slova platí o vás. I sám váš vnější oděv pro to mluví. Sám totiž vnější způsob černých nebo hrubých oděvů, který je podobný smutečnímu oděvu dobořých vdov, které oplakávají muže, jež milovaly, ukazuje, že jste

v tomto světě podle Apoštola opravdu opuštěné a zoufalé vdovy, které mají být podporovány z darů církve. A nátek těchto žen, jež vedou nad zabýtvým snoubencem, připomíná Písmo slovy: „Ženy sedící u hrobu nařikaly a oplakávaly Pána.“

Etiopanka pak má zevnějšík těla černavý, a pokud se zevnějšík týče, jeví se ostatním ženám ošklivou. Ale pokud jde o vnitřek, neodlišuje se od ostatních, ale v mnohých věcech je nad jiné krásnější a bělejší, například pokud jde o kosti a zuby. Bělost jejich zubů chválí sám její ženich, když říká: „A zuby její jsou bělejší mléka.“ Černá je tedy zevně, ale krásná je uvnitř. Neboť byla v tomto životě postižena tělesně obtížemi četných protivností, takže tělesně na zevnějšík zčernala, jak o tom praví Apoštol: „Všichni ti, kdož chtějí žít zbožně v Kristu, budou trpět protivnostmi.“ A jako je bílou barvou označováno štěstí, tak je správně černou označováno neštěstí. Uvnitř se ona tedy skví bělostí jakoby v kostech, poněvadž se i její duše skví v ctnostech, jak je psáno: „Všechna sláva oné královny dcery vychází z vnitřku.“ Neboť kosti, které jsou uvnitř, jsou obklopeny zevně svalstvem a jsou tomu svalstvu, které nesou a podtrají, silou a oporou. Jsou dobrým vyjádřením duše, která samotné tělo, v němž sídlí, oživuje a podporuje, pohybuje jím a vládne a udržuje je ve všelikém zdraví. A její je bělost neboli krásá, kterou se ozdobují samotné ctnosti. Je černá tudíž na svém zevnějšíku; je to proto, že v tomto putování se jako ve vyhnanství považuje v poniženosti za odvrženou z tohoto života, aby se jednou v onom životě,

který je skryt s Kristem v Bohu, povznesla a přijala tam svou vlast. A tam jí vskutkanu pravé slunce odbarví, protože nebeská láska ženicha jí tak ponižuje nebo protivivstvím trápí, aby ve svém štěstí nezpychla. Tak jí zabarvuje, to jest činí ji odlišnou od ostatních, které touží po pozemském štěstí a hledají slávu světa, tak aby se sama svou pokorou stala pravou lilí údolí: nikoliv totiž lilí horskou jako ony pošelilé panny, které pýšnice se čistotou těla nebo vnější zdrženlivostí jsou spalovány žárem pokušení. Dobře proto praví oslovující dcery Jeruzaléma, to jest méně dokonalé věčící, kteří jsou spíše hodni jména dcer nežli jména synů: „Nehleďte na mne proto, že jsem tmavá, neboť mne zbarvilo slunce.“ Jako kdyby řekla otevřeněji: Jestliže se tak pokořuji, jestliže tak statečně snášim protivivství, není to zásluhou mé ctnosti, nýbrž díky milosti toho, jemuž sloužím.

Jinak se chovají nevěřící nebo pokrytci: aby dosáhli naděje na pozemskou slávu, horlivě se před tváří lidí ponižují anebo si ukládají neuzitečná utrpení. Velice se musíme divit způsobům jejich zvrácenosti nebo útrapám, které snášejí; jsouť ze všech lidí nejobožejší, neboť se nebudou radovat ani ze statků života přítomného, ani budoucího. O tom pak nevěsta pilně uvažující říká: „Nedivte se, proč to činím“, ale těm jest se divit, kteří se neuzitečně sžrají touhou po pozemské slávě a zbavují se pozemských statků a budou uboží jak v tomto, tak v onom životě. Jakápak bude zdrženlivost pošelilých panen, když je vyloučeno, aby vstoupily do brány? A je také dobře, že je černá, jak jsme řekli, a krásná,

neboť praví, že je milována a že je uvedena do královny komnaty, to jest do tajemství nebo do klidu rozjímání a na jeho lůžko, o kterém jinde říká: „Hledala jsem po nocích na lůžku toho, jehož miluje má duše.“ A nevezhladnost její černé barvy má ráda spíše skryté nežli zjevné, a tajnost spíše nežli veřejnost. A je to taková manželka, která si žádá spíše tajných radostí muže nežli veřejných vystoupení, a na lůžku se cítí lépe, než když je viděna veřejně při stole. A často se stává, že čím je plet černých žen na pohled méně půvabná, tím je na dotek lahodnější: a tak také rozkoše, které poskytují, se hodí spíše pro tajné radosti a jsou příhodnější nežli vystupování před světem. A jejich mužové, kteří jich chtějí užít, je uvádějí častěji do ložnice, než je předvádějí na veřejnosti. Podle této metafory nebeská nevěsta správně předsílá: „Jsem černá, ale krásná“, a ihned dodává: „Proto mne král miloval a uvedl do své ložnice“ udávajíc napřed příčinu a pak následek. To jest, poněvadž jsem krásná, miloval mne; poněvadž jsem černá, uvedl mne. Krásná, jak jsem řekla, pro vnitřní ctnosti, které manžel miluje; černá zevně pro zmatky tělesných protivivství. Tato černost, totiž tělesných zmatků, snadno odvrací mysl věřících od lásky k věcem pozemským a připoutává je k tužbám po věčném životě a často je odvádí od hlučného života světa k tajemství rozjímání. Tak se stalo i Pavlovi, jenž je zkladatelem našeho, to jest mnišského života, jak o tom píše blaoslavený Jeroným. Také skromnost našich hrubých oděvů je vhodná spíše pro ústraní nežli pro veřejnost a je třeba co nej-

více střežit užitečnost odloučeného místa, jež zvláště vyhovuje našemu zaměření. Co nejvíce, neboť k vystupování na veřejnost láká nádherný obřad, jež nevyhledává, leč kdo chce získat prázd-
nou slávu a pompu světa, o které blahoslavený Řehoř říká:
„Neboť nikdo se nezdobí takto pro samotu, nýbrž pro místa, kde si přeje, aby byl viděn.“ Výše zmíněnou ložnici nevěsty je onen pokoj, do něhož sám ženich v evangeliu zve prosebníci
řka: „Ty pak, když se budeš modlit, vstup do pokoje a pros Otce svého při zavřených dveřích.“ To jest, jako bys řekl: Nikoliv na ulicích a na veřejných místech, tak jako pokrytci. Pokojem pak myslí místo tajné, vzdálené zmatků a pohledů veřejnosti, kde je možno se modlit klidněji a čistěji: jaká jsou totiž tajemství kláš-
terních samot, kde nařizujeme uzavřít brány, to jest zabraňujeme přístupu všem, aby nebyla čistota modlitby nějakou případností porušována a aby naše oko nešťastnou duši nespádalo. A tak dosud těžce snášíme, že mnozí, kdož tento oděv nosí, této rady, či spíše příkázání božího nedbají. Ti když konají boží služby, otvírají kláštery nebo chóry a nestydě se při slavnostech skvějí nadher-
nými rouchy, a sice stejně, jako to dělají ti, jimž se ukazují, totiž světší lidé. Podle jejich úsudku pak je slavnost tím honosnější, čím je bohatší vnější vřzdobou a čím je bohatší hostinami. O politováníhodné slepotě těchto lidí a o jejich protivném počí-
nání proti náboženství Kristových chudých je počestnější mlčet nežli hanebně mluvit. Podobní židům, provozují své zvyklosti

namísto řádu a příkázání Boha a nahradili je svými tradicemi. Nečinili, co měli, nýbrž co bylo jejich zvykem, jak to také připo-
míná blahoslavený Augustin o Pánu, který řekl: „Já jsem pravda“, já nejsem obyčej. Kdo by se chtěl oddat oněm modlitbám, které se konají při otevřených dveřích? Ale vy, které jste byly do kom-
naty nebeského krále uvedeny jím samým a které odpočíváte v jeho náručí, buďte s ním úplně vždy při uzavřené bráně a spojte se s ním zcela důvěrně podle slov Apoštolových: „Kdo přilne k Pánu, tvoří s ním jednoho ducha.“ Věříme, že bude mít tím čistší a účinnější modlitbu, a tím více se budeme doprovázet jeho pomocí. Věřím, že budete své modlitby za mne konat tím zbož-
něji, čím větší láskou jsme navzájem spjati.

A jestliže jsem vás dojal zmínkou o nebezpečí, v němž se ocitám, nebo o smrti, již se bojím, učinil jsem tak na tvé vlastní vyi-
bídnutí, ba dokonce zapřísahání. Neboť první dopis, kterýs mi napsala, obsahuje na jistém místě toto: „Pro samotného Krista, který tě pro sebe jakýmkoliv způsobem chrání, tě zapřísaháme, abys nás ráčil ujistit jakožto jeho i tvé služebnice brzkým dopisem o všech ztroskotáních, v nichž se zmlítáš, abys nás pak jediné, jež jsme ti až dosud zůstaly, učinil zúčastněnými na tvé radosti nebo bolesti. Neboť mají trpícimu přinést nemalou útechu ti, kteří mu vyslovují účast. A lépe se snášíš nebo vydrží jakékoliv břemeno, které je uloženo většímu počtu osob.“ Proč mi tedy vyčítáš, že jsem vás učinil účastnými svých strastí, když zapřísah-
jíc mne jsi mne k tomu dohnala? Nebo je snad vhodné, abyste

se radovaly, když jsem svírán takovým zoufalstvím života? Nebo jste chtěly být družkami nikoliv bolesti, nýbrž jen radosti; a neplakat s plačícími, ale jen se radovat se šťastnými? Nemí žádný větší rozdíl mezi pravými a falešnými přáteli nežli ten, že oni se s ním sdružují v protivenství, kdežto tito v jeho prospěchu. Ustaň, zapřísahám tě, s tím, z čeho mne obviňuješ, a potlač své výčitky, které jsou nesmírně vzdáleny pravé a niterné lásky. Jestliže jsi byla raněna líčením mých utrpení, věz, že se nacházím v tak velikém nebezpečí a v každodenním zoufalství života, že se sluší, abych se staral o spásu své duše a abych o ni pečoval, jak jen je to možné. A ani ty, jestliže mne opravdu miluješ, nebudeš tuto starost považovat za zavrženíhodnou. Ba dokonce máš-li nějakou naději, že mi vymůžeš boží milosrdenství, budeš žádat, abych byl tím více osvobozen od útrap tohoto života, čím je shledáš pro mne nesnesitelnějšími. Ostatně máš jistotu v tom, že ať mne z tohoto života vysvobodí kdokoliv, vytrhne mne zároveň z největších útrap. Co mi později bude hrozit, je nejisté, ale z jakých nebezpečí budu vytržen, o tom pochyby není. Každý ubohý život má radostný závěr. Kdokoliv s druhými, kteří jsou v úzkostech, opravdu soucítí a vyslovuje jim soustrast, žádá si jejich konec, i kdyby tím sám měl trpět. Jestliže lidé opravdu milují ty, kdož jsou postiženi, pak přece si žádají jejich prospěch před vlastním prospěchem. A také matka, vidouc těžce strádat trpícího syna, si žádá, aby smrt skončila jeho utrpení, které by sama nemohla snášet. A raději snese ztrátu dítěte, než aby viděla

jeho těžké utrpení. Mnozí se z přítomnosti přítele velice těší, a přesto mají větší radost, není-li přítomen (je-li zdráv), než kdyby byl přítomen a přitom něčím postižen. Jestliže nemohou ulehčit jeho bédám, nemohou je ani snášet.

Tobě pak vskutku nebylo dopřáno, aby ses těšila z mé přítomnosti, ať byla sebedědnější. A poněvadž jsi mi nemohla ze svých prostředků v ničem pomoci, nevidím, proč si přeješ, abych žil v největších bédách, místo abych zemřel šťastnou smrtí. A jestliže si přeješ, aby se mé bědy prodlužovaly k tvému prospěchu, pak bys spíše než přítelkyní byla mou nepřítelkyní. Odmítáš-li však zdát se takovou, zapřísahám tě, jak jsem již řekl, přestaň se svými nářky.

Dále schvaluji, že odmítáš chvály. Ale právě tím se ukazuješ tím chvályhodnější. Je totiž psáno: „Spravedlivý se zdá ten, kdož jest první v své při“ a dále: „Kdo se poníží, bude povýšen.“ A kež by tomu tak bylo v tvém duchu, jak je psáno! Kdyby tomu tak bylo, byla by tvá pokora pravou a má slova by ji nepoškodila. Ale věz, zapřísahám tě, abys právě tím nežádala si chvály, že před ní zdánlivě prcháš a že ústy zavrhuješ, po čem srdcem toužíš. O tom píše blahoslavený Jeroným mezi jinými panně Eustochii: »Přirozeností jsme sváděni ke zlu. Nasloucháme rádi slovům svých pochlebníků, a kdykoliv odpovídáme, že jsme chvály nehodni, pokrývá se naše tvář silně ruměncem. Přesto však se duše z chvály silně utěšuje. Takovou milostnou lest popisuje Vergilius: Galatea chtěla svých tužeb dosáhnout útrékem

a předstíraným odmítáním k sobě milence tím více vábila. „A utíkala do křovin,“ praví, „ale přála si, aby ji předtím zahlédli.“ Dřív nežli se ukryla, přála si, aby ji bylo vidět prchat, aby právě útekem, kterým zdánlivě odmítá laskání mládence, si ho tím více získala. Tak je tomu i s chválou lidí: zdánlivě před ní utkáme, ale druhé tím více povzbuzujeme, aby nás chválili. A zatímco se tváříme, že chceme zůstat v ústraní, aby nikdo na nás nenašel, co by pochválil, tím více chvály očekáváme. Ličenou skromností se pak budeme zdát tím více chvályhodnými. O těchto věcech mluvíme proto, že se často přiházejí, a nikoliv proto, že bychom tě z něčeho podobného podezřívali, neboť nemáme pochybnosti o tvé pokoře. Ale chceme, abys od takových slov upustila, aby ses nezdála takovou těm, kdož tě méně znají. Neboť podle slov Jeronýmových se mohou domnívat, že „hledáš slávu prchajíc před ní“. Má chvála tě nikdy nerozplamení k marnivosti, ale bude tě navádět k lepšímu. A tím snadněji budeš tihnout k dobrému, budu-li tě chválit, čím víc se budeš snažit, aby ses mi líbila. Naše chvála není svědectvím zbožnosti, z něhož bys mohla čerpat zdroj pýchy. Není ani třeba přikládat příliš váhy chvále nějakého příttele, stejně jako pohanám nepříttele.

Zbývá mi ještě, abych se vrátil k onomu starému a — abych tak řekl — vytrvalému nátku, totiž k způsobu našeho obrácení k Bohu, na nějž chceš spíše žalovat nežli jej chválit, jak by bylo spravedlivé. Měl jsem za to, že se ona hořkost tvého ducha již rozplynula při pomýšlení na tak zjevně ustanovení božského

milosrdenství. A čím je tato hořkost tobě nebezpečnější, šírajíc stejně tvé tělo jako duši, tím se mi jeví bědnější a tím mne více tíží. Jak se přiznáváš, chceš se mi ve všem líbit. Jestliže tedy chceš, abych se děle netrápil, nikoliv aby ses mi vůbec líbila, odlož tyto nátky. Neboť s nimi se mi nemůžeš líbit, ba ani dosáhnout se mnou blaženosti. Sneseš-li pak, abych krácel bez tebe, když sama přiznáváš, že mně chceš následovat třeba až do pekla? Obrát se k samému náboženství o pomoc, aby ses ode mne, který — jak věříš — kráčí k Bohu, neoddělila. Je třeba oddat se věci tím ochotněji, čím blaženější je cíl naší cesty, a naše společnost bude o to milejší, oč bude cíl šťastnější. Pomni, cos říkala. Vzpomeň, cos napsala o způsobu našeho obrácení. Jak se Bůh při tom ukázal vůči mně mnohem milosrdnější a zjevně méně nepřátelský, než se za to mělo. Uzněj aspoň jeho úsudek za správný, neboť byl pro mne spásonosný, pro mne stejně jako pro tebe; uznáš to, až síla bolesti ustoupí rozvaze. A nelituj toho, že byla příčinou tak velikého dobra, a nepochybuj, že byla Bohem k tomu především stvořena. Nenaříkej, co jsem pro to musel vytrpět, nebo alespoň oplakávej utrpení svatých mučedníků a smrt samotného Pána, který nás spasil. Či sneseš tak snáze myšlenku, že to, co se mi přihodilo, stalo se správně, anebo bude-tě to pak méně sklíčovat? Vpravdě, kdyby tomu tak bylo a stalo se mi to způsobem, který byl pro mne mnohem potupnější, a pro nepřáttele tím chvályhodnější, byla by to pro nepřáttele chvála za spravedlnost, pro mne pak opovržení za hřích. A nikdo by pak již nečalo-

val na to, co se mi stalo, a také by ke mně nebyl jat soucitem.

A abych přece zmírnil hořkost tvé bolesti, chci ti ukázat, že to, co se stalo, bylo nejen spravedlivé, nýbrž i užitečné, a že Bůh byl pomstěn správněji na nás, když jsme již byli spojeni stavem manželstvím, nežli dokud jsme užívali zapovězené lásky. Pamatuj se, když jsme uzavřeli sňatek a byla jsi svěřena řeholnicím kláštera v Argenteuil, jak jsem k tobě jednoho dne tajně přišel na návštěvu, a protože jsem byl k tobě jat nezkrtnou touhou a neměli jsme jiného místa, ztřešili jsme v koutě onoho refektáře, v němž jsme se jinak zdržovali. Ty víš, jaký to byl nestoudný čin v tak účtyhodném místě zasvěceném nejsvětější Panně. I kdybychom se nebyli dopustili jiných hříchů, tento samotný by byl hoden daleko většího trestu. A vzpomínáš-li si na dřívější smilstva a nestoudné nemravnosti, které předcházely náš sňatek? Posléze na mou zradu, kterou jsem spáchal na tobě a tvém strýci, s nímž jsem trvale žil v jeho domě, když jsem tě hanebně svedl? Kdo by měl za to, že jsem nebyl od něho spravedlivě zavřzen, když jsem ho byl předtím nestoudně zradil? Domníváš se, že k pomstě za takové zločiny postačila chvílková bolest oné rány? Měla být oplátkou za tak zlé činy tak blahodárná výhoda? Myslíš, že taková rána postačí božské spravedlnosti, aby se zahladilo, jak jsem už řekl, že bylo boží Matce potupeno nejposvátnější místo? Zajisté, jestliže těžce nebloudím, neobrátila se ona spásonosná rána ve vykoupení oněch hříchů, ale v delší utrpení, která dosud ustavičně snášim. Víš přece, jak jsem tě tehdy těhotnou odvedl

do své vlastní a jak jsem tě oděnou v posvátný oděv vydával za jeptišku a jak jsme se tímto předstíráním nedůstojně posmívali stavu, k němuž nyní náležíš. A tak bylo správné, když tě boží spravedlnost či spíše milost proti tvé vůli vtáhla do onoho duchovního řádu, jež ses nezdráhala zhanobit, chtíc, abys lkala v onom řádovém oděvu, který jsi potupila. Přetvářku lži pomohla tak vyhojit pravdivost faktu, aby byla vykoupena faleš. Jestliže chceš přisuzovat božské spravedlnosti, co se stalo v náš prospěch, pak to, co pro nás tehdy vykonala, nemůžeš nazvat spravedlností, nýbrž boží milostí.

Pomni tedy, pomni, nejdražší, jakými sítěmi svého milosrdenství nás Bůh vylovil z hlubin toho tak nebezpečného moře a z jakého jícnu Charybdy nás trosečnický byt proti naší vůli vytáhl, že po zásluze můžeme oba hlasitě zvolat: „Pán však pečuje o mne.“ Přemýšlej a znovu uvažuj, v jakých jsme se oba ocitali nebezpečnostech a z jakých nebezpečností nás Pán vytrhl: „A vyprávěj vždycky s největším důkřvdáním, jak velký čin vykonal Pán pro spásu naší duše.“ Utěšuj hřššnicky, kteří už nedoufají v dobrotu Pána, našim přikladem, ať oznámí všem, kdož prosí a kdož se modlí, jakých milostí se dostává i zatvrzelým. Posud, jaké se nám nejvyšším úradkem božské lásky dostalo milosti a jak Pán milosrdně obrátil svůj rozsudek v naši nápravu a jak moudře použil samotných oněch hřššů a jak bezbožnost obrátil v zbožnost, když nejspravedlivější ranou jediné části těla uzdravil najednou dvě duše. Porovnej velikost nebezpečí

a způsob záchrany. Porovnej nemoc a lék. Pohled na příčiny toho, co jsme si zasloužili, a obdivuj lásku slitování.

Ty víš, k jakým ohavnostem nutila má nezřízená vášně naše těla. Ani ve dnech utrpení Páně nebo jakýchkoliv památných chvilích mne nezdržel ohled na vlastní čest nebo úctu k Bohu, abych se vzdal oněch nečestí. Ba dokonce když jsi nechtěla a když jsi oc od přírody slabší ses ze všech sil bránila a mne odrazovala, donucoval jsem tě k souhlasu mrskáním. Neboť jsem k tobě byl vázán takovým zárem vášnivosti, že ony bédné a nejnestoudnější vášně, které bych se nyní ani neodvažoval pojmenovat, jsem kladl nad Boha i nad sebe sama: Zdaž mohlo pak božské milosrdenství jinak nežli mi ony vášně bez jakékoliv naděje jednou provždy zakázat? A tak použila božská spravedlnost a milosrdenství tvého strýce k tomu, abych mohl v mnohém ostatním růst. Byl jsem zkrácen na oně části těla, v níž spočívá království chlipnosti a jež je příčinou oněch chřtů. Správně byl odstraněn úd, který mne strhoval k hříchů, a vykoupil jsem tak utrpením, co on zavínil trestuhodnými radovánkami. Tak jsem byl vytržen z bahna oněch nečistot, do nichž jsem byl zcela pohroužen, a očištěn jak na duši, tak na těle. Stal jsem se také hodnějším udílet oktařní svátosti, neboť mne už žádá tělesná náruživost od nich nedovedla odvrátit. S jakou velkou mírností vůči mne postupoval, když mne postihl jen na onom údu, jehož odstranění přispělo dokonce k uzdravení mé duše, tělo však nezohavilo a nebylo ani na záradu konání jakýchkoliv bohoslužeb!

Naopak mne učinilo tím způsobilejším k výkonu všech počestně prováděných obřadů, čím více mne osvobodilo od těžkého jha žádostivosti.

Když mne tedy boží milosrdenství zbavilo mrzkého údu, jež vzhledem k míře jím páchaných hanebností je vůbec stydno pojmenovat a jehož název není ani snesitelné vyslovit, zdaž to nebylo spíše obdarování než oloupení, neboť pro zachování čistoty oddálilo ode mne špinu a nečestí? Slyšeli jsme, že v žádosti po takové čistotě a nevinnosti někteří z moudrých mužů neváhali na sebe vztáhnout ruku, aby od sebe konečně oddálili bič žádostivosti. I apoštol Pavel žádal prý o to Pána; nebyl však vyslyšen. Přikladem je tady onen filozof křesťanů Origenes, který neváhal na sebe vložit ruku, aby v sobě utlumil onen žár vášně. A považoval za blažené doslova jen ty, kdož „sami sebe pro království boží vykastovali“, a věřil, že jen taková vpravdě vyplňují to, co přikázal Pán o údech, které nás pohoršují, abychom je totiž „užili a od sebe odvrhli“. Abychom pojali Izaášovo proroctví doslova spíše jako skutečnost než jako mystérium, v kterém Pán dává před některými věřícími přednost mnicům, když říká: „Eunuchům, kteří střeží mé soboty a zvolí si to, co jsem chtěl, dám ve svém domě a ve svých zdech místo a lepší jméno nežli svým synům a dcerám. Dám jim věčné jméno, které nemá nikdy zaniknout.“ Proto se Origenes dopustil nemalé chyby, když potrestáním těla chtěl nalézt lék viny. Byl sice pln horlivosti k Bohu, ale nikoliv horlivosti rozumné, a přivoloval na

sebe obvinění z vraždy, když na sebe vztráhl ruku. Bylo to buď dábelské vmuknutí, nebo nejtěžší hřích, když provedl sám na sobě, co z dopuštění božího bylo na mně vykonáno jiným. Vyhnul jsem se hříchu, nespáchal jsem hřích. Zasloužil jsem si smrt, ale získal jsem život. Byl jsem volán, a odporoval jsem. Setrval jsem v hříších, a proti své vůli jsem obdařen milostí. Apoštol prosil, ale nebyl vyslyšen. Setrval na modlitbách, ale nedosáhl ničeho. Vskutku Pán o mne pečoval. Proto půjdu a budu vypravovat, jak velké věci učinil Pán pro mou duši.

Proto přistup také ty, má nerozdílná družko, abys konala společné důkuvzdání; byla jsi učiněna podlínici hříchu, podléš se i na milosti odpuštění. Neboť Pán nebyl nepamětliv ani tvé spásy, by co nejvíce na tebe pamatoval, neboť tě jakousi svatou předpovědí jména předem označil za zvlášť svou, když tě vyznamenal jménem Heloisy, jež je odvozeno z jeho vlastního jména, které zní Heloim. On, abych tak řekl, milostivě rozhodl, aby jeden z nás oba nás zachránil, zatímco dábel usiloval o to, aby v jednom nás oba zničil.

Krátce na to, než se toto stalo, spoutal nás navzájem nerozlučitelným zákonem svátosti manželství, když jsem si přál, abych si tě, kterou jsem nadmíru miloval, mohl na věky udržet, ba když už on sám usiloval nás oba v této věci k sobě obrátit. Kdybys pak již dítě nebyla ke mně poutána svazkem manželství, snadno se mohlo stát po mém odchodu ze světského života, že bys byla buď na přání příbuzných, nebo vedena žádostí tělesných

vášni přilnula k světskému životu. Z toho vidíš, jak velkou péči nám věnoval Pán, jako by si nás byl vyhradil k jakýmsi velkým úkolům a jako by buď neschvaloval, nebo litoval, že onoho nadání v literatuře a vědě, kterým nás oba obdařil, nemůže použít ke cti svého jména. Nebo jako by se obával, že by se uskutečnilo u jeho z nejnestálějších služebníků, co jest psáno: „Neboť ženy způsobují, že i mudrci se stávají odpadlíky.“ Tak je to jisté i o nejmoudřejším ze všech — Salamounovi.

Jak veliké úroky přináší Pánu poklad tvé moudrosti, kolik jsi již Pánu přivedla na svět duchovních dcer, zatímco já zůstávám téměř neplodný a marně pracuji mezi syny zatracení! Ach, jaká politováníhodná škoda! Jak žalostné neštěstí, jestliže bys oddána špině tělesných rozkoší rodila v bolesti nemnohé pro svět, zatímco nyní s radostí rodiš přčetné potomstvo pro nebesa! A nebyla bys více nežli žena, zatímco nyní převyšuješ všechny muže a zatímco co nyní obracíš prokletí Evino v požehnaní Mariino. Ó, jak by byly znesvěceny ony svaté ruce, které nyní obrací jen stránky božských spisů, když by se musely věnovat starostem nečistého ženského zaměstnání! Bůh sám se postaral o to, aby nás povznesl z nákaz těchto hostin a z těchto bédných nečistých radostí a přitáhl nás jakousi silou k sobě, jako kdysi chtěl úderem obrátit Pavla. A snad tímto našim příkladem chtěl zastrašit jiné v literatuře zběhlé lidi od podobného vyvyšování. Nechť tě, tedy, zapísaám tě sestru, tento úder nesklíčuje a nestav se na odpor otci, který nás tak otcovsky opravuje. Poslyš

raději, co je psáno: „Koho Pán miluje, toho trestá.“ „Opravuje každého, koho přijme za syna.“ A jinde: „Kdo šetří metlu, nenávidí syna.“ Trest je přechodný, nikoliv věčný; je věcí očisty, nikoliv zatracení. Poslyš proroka a vzhop se: „Pán nebude soudit dvakrát týž hřích. Neštěstí nepřichází dvakrát.“ Pochop toto nejvyšší napomenutí pravdy: „Ve své trpělivosti budete chovat své duše.“ Proto praví i Šalamoun: „Trpělivý je lepší muže silného, a ten, kdo ovládá svého ducha, je lepší dobyvatele měst.“

Zdalipak tě nedojímá až k slzám a soustrasti jednorozený syn Boha, který byl pro tebe a pro všechny nejhorší hříšněsky jat, vláčen, bičován, napadán, a máje tvář zahalenu, bit ve tvář, pokryt slinami, korunován trním a posléze pověšen na šibenici ve tvaru kříže, tehdy tak potupným, mezi lotry. A zavražděn tehdy tak hrozným a potupným druhem smrti. Jeho, sestro, svého pravého a celé církve ženicha, měj před očima a na mysl. Pohléd na něj, jak vychází, aby se dal pro tebe ukřížovat, a jak si sám nese kříž. Jdi mezi lid a ženy, které plakaly a pro něj nařikaly, jak praví Lukáš těmito slovy: „Provázal ho velký zástup lidu a žen, které plakaly a oplakávaly ho.“ On se k nim vládně obrátil a laskavě jim předpověděl zkázu, která bude následovat po jeho smrti. Ony pak se jí budou moci vyvarovat, jestliže budou poslouchat této jeho rady: „Dcery jeruzalémské, neplačte nadě mnou, ale plačte samy nad sebou a nad svými syny. Neboť hle, přicházejí dny, v nichž řeknou: Blahoslavené neplodné a útroby, které

nerodily, a prsy, které nekojily. Tehdy počnou říkat horám: padněte na nás; a pahorkům: přikryjte nás. Neboť dělají-li to na stromu zeleném, co se stane se stromem suchým?“

Měj soucit s tím, kdo pro tvou spásu dobrovolně trpěl a byl pro tebe přibit na kříž. Buď v myslí stále u jeho hrobu a s věčnými ženami naříkej a lkej. O nich, jak jsem už shora připomněl, je psáno: „Ženy sedíce u hrobu nařikaly a oplakávaly Pána.“ Připravuj s nimi vonné masti k pohřbu, ale lepší, totiž duchovní, nikoliv hmotné: to jsou totiž ony masti, které požaduje, a druhé nepřijímá. Dej se proniknout těmito myšlenkami celou silou své zbožnosti.

K takovým pocitům soucitu povzbuzuje věřící i sám Jeremiáš, když říká: „Ó, vy všichni, kdož procházíte cestou, pošlyšte a vizte, je-li podobná bolest, jako je bolest má.“ To jest: Jestliže jest nad některým trpícím tak naříkat jako nade mnou, když jsem sám bez viny a trpím za hříchy jiných. On sám pak je cestou, kterou přicházejí věřící z pozemského vyhnanství do nebeské vlasti. Proto také postavil kříž, z kterého takto na nás volá, jako žebřík spásy. Zde byl pro tebe zabit jednorozený syn boží, byl obětován, protože to byla jeho vůle. Nad ním v soucitu naříkej a v náctích s ním měj soucit. A splň tak, co předpověděl prorok Zachariáš o zbožných duších: „Budou pro něho plakati,“ praví, „pláčem jako nad jednorozeným, a budou nad ním plakati, jak se má oplakávat smrt prvorozeného.“

Viz, sestro, jaký má být pláč těch, kdož milují krále, nad smrtí

jeho prvorozeného a jednorozceho. Pohled, v jaký pláč je pohřzen jeho rodina, jakou lítostí je jat celý dvůr. A když přejdeš k nevěstě mrtvého prvorozeného, nebudeš moci nesnetelný nátek nad ním vydržet. Takový má být tvůj pláč; takový buď tvůj nátek, sestro, která ses zasnoubila s tímto ženichem ve šťastné manželství. On tě získal nikoliv svým bohatstvím, ale sám sebou. Vlastní krví tě koupil a vykoupil. Považ, jaké má na tebe právo, a popať, jak jsi mu vzácná.

A podobně Apoštol, uvažuje o velikosti této ceny a o hodnotě toho, za nějž byla taková cena zaplácena, a jaký dík by měl za tak velikou milost vzdát, praví: „Budiž mi vzdáno pomyšlení na vlastní chválu, jestliže by ta chvála nespočívala v kříži našeho Pána Ježíše Krista, v němž svět byl ukřižován pro mne a já pro svět.“ Jsi větší nežli nebe, větší nežli svět; neboť za tebe se obětoval sám Stvořitel světa. Co v tobě, ptám se, viděl on, jemuž nic nechybí, když, aby tě získal, zápasil až do agónie tak hrozně a potupně smrti. Co v tobě hledal, ptám se, jestliže nic nežli právě tebe samotnou? Je to pravý přítel, neboť si žádá tebe samotnou, a nikoliv to, co tvého jest. Je to pravý přítel, který umíraje pro tebe říká: „Nikdo nemá větší lásku nad toho, kdo dává svou duši za své přátele.“ Miloval tě vpravdě on, nikoliv já. Má láska, která nás oba strhovala do hřichu, zaslouží si jméno smyslné žádostivosti, nikoliv lásky. Ukájel jsem na tobě své bídné vášně, a to bylo vše, co jsem miloval. Říkáš, že jsem trpěl pro tebe, a snad je to pravda; ale snad více tebou, a to ještě proti své

vůli. Nikoliv z lásky k tobě, ale pro násilí, které jsem na tobě páchal. Nikoliv pro tvou spásu, ale pro tvou bolest. Naproti tomu bylo to pro tvou spásu a z vlastní dobré vůle, co pro tebe vytrpěl Spasitel, který ve svém utrpení pečoval o to, aby od tebe veškeré utrpení oddálil. V tom, zapřísahám tě, neobracej ke mně všechnu svou zbožnost, všechnen svůj soucit, všechnu soustrast, nýbrž k němu. Oplakávej tuto přemlu ukrutnosti a nespravedlnosti spáchanou na nevinném, a zároveň i milost, jak bylo řečeno, nejvyšší, jež nám byla udělena. Byla bys nespravedlivou, kdybys nemilovala spravedlnost; a nejnespravedlivější ze všech, když by ses vědomě vzpírala vůli, ba co více, tak velké boží milosti. Oplakávej svého oprávce, nikoliv svého svůdce; vykupitelé, nikoliv násilníka; Pána, který pro tebe zemřel, nikoliv živoucího otroka, který je teprve nyní od smrti vpravdě vysvobozen. Stěž se, zapřísahám tě, aby se na tebe nehodilo k tvé hanbě to, co řekl Pompeius truchlící Cornélii:

Po bitvě ještě žije Veliký:

Křesťi však zabýmulo; co oplakáváš, to jsi milovala.

Mysli na to, o to tě prosím, a začervenej se, jestliže máš ještě zalíbení ve vzpomínce na nestoudné ohavnosti, které jsme páchali. Přijmi proto, sestro, přijmi, prosím tě, v zbožné trpělivosti to, co se nám přihodilo, jako milosrdenství. Je to metla Otce, a nikoliv meč mstitele. Otec udeřil, aby opravil, zatímco nepřítel, aby zabil. Ranou varuje před smrtí, ale nezpůsobuje ji. Řeže ostřím, aby vyřizl chorobu. Zraňuje tělo a uzdravuje duši. Ač

by byl mohl způsobit smrt, dává život. Odstraňuje nečistotu, ale zachovává zdravé tělo. Trestá jednou, aby nemusel trestat stále. Ranou trpí jeden, aby byli dva zachráněni před smrtí. Dva jsou v hříchu, jeden však je trestán. A tak nechť se slituje božské milosrdenství nad tebou s ohledem na slabost tvé přirozenosti a toto slitování je do jisté míry i spravedlivé. Neboť čím jsi byla přirozeností svého pohlaví slabší, tím silnější byla tvá zdrženlivost a tím jsi také zasloužila menšího trestu. Za to vzdávám díky Pánu, který tě tehdy osvobodil i od trestu a který ti zachoval i korunu slávy, když mne jedinou ranou na mém těle zachránil od žáru oné smyslnosti, v níž jsem celé vězel pro nevázanou nezdrženlivost. Zchladil mne, abych se nezhroutil; avšak veliké vášně tvého mladistvého ducha vystavil ještě větším utrpením, jež pocházela z vytrvalé touhy po tělesných rozkoších, a tak ti připravoval korunu umučení. I když se ti protíví to slyšet a i když zakazuješ, aby se to říkalo, přece o tom mluví zjevná pravda. Neboť ten, kdo musí ustavičně bojovat, získává také věnec vítězství. Proto nebude ověněn leč ten, kdo statečně bojoval. Já však nemohu očekávat žádný věnec, protože mi byla odňata jakákoliv příčina boje. Nemá důvod k boji ten, komu byl odňat osten žádostivosti. Mám však za to, že i když nebudu moci dosáhnout žádné koruny, přece se mohu vyhnout nejednomu trestu a že okamžitou bolestí jediného trestu jsem unikl snad trestům věčným. Je totiž psáno o lidech, kteří se oddávají tomuto bédnému životu, tam, kde se píše o zvířatech: „Dobyččata shnila na svých hnojističích.“ Méně

si také stěžuji, když se má zásluha zmenšuje, zatímco tvá získává. Jsme totiž oba jedno v Kristu a svazkem manželským jsme jedno tělo. Cokoliv je tvého, nepovažuji ani já za cizí. Tvůj je tudíž Kristus, poněvadž jsi byla učitelna jeho snoubenkou. A nyní, jak jsem svrchu poznamenal, máš mne za služebníka, mne, jehož jsi dříve uznávala za pána. Za služebníka, který je s tebou spojen duchovní láskou více, nežli je ti poddán strachem. A proto více důvěřuji tvé přímlově u něho a věřím, že bych mohl také získat díky tvé modlitbě k němu více nežli modlitbou vlastní. Nyní, kdy jsem vystaven co nejvíce hrozbám svých nebezpečí a soustavných zmatků, jsem v takovém stavu, že nemohu ani žít, ani se modlit. Nemohu napodobit ani příklad onoho blaženého mocného muže etiopské královny Kandaky, který byl ustanoven nade všemi jejími poklady a který přišel z takové dálky uctívat Boha do Jeruzaléma. K němu, když se vracel, poslal anděl apoštola Filipa, aby ho obrátil na víru: on toho však již dosáhl pomocí modliteb nebo pro vytrvalou četbu svatých knih. Ačkoliv byl bohatc a vznešeného původu, čel bez přestání během své cesty a s pomocí velké boží milosti připadl na odstavec, který dal apoštolu nejpřihodnější možnost, aby dosáhl jeho obrácení.

Jestliže ti nic nebrání, abys přijala mou prosbu ani abys odhalovala její provedení, spěchám, abych ti poslal modlitbu, kterou jsem složil a kterou prosím, abys za nás k Pánu zbožně říkala.

Modlitba

Bože, který jsi od počátku stvoření, který jsi ze žebra muže učinil ženu, který jsi ustanovil také převelikou svátost manželství: který jsi nesmírnými počtami povýšil tak velice manželství, buď tím, čím jsi byl, když ses vtělil do lůna dívky nebo když jsi počal konat své záranky při svatbě v Káni; ty, který jsi kdysi poskytl lék této svátosti mé nezdrženlivosti a křehkosti, a to kdykoliv se ti zlíbilo, neodmítej prosby své služebnice, jež vylévá prosebně před tvým majestátem za odpuštění svých hříchů i hříchu svého milovaného muže. Odpuť nám, ó nejmilostivější, který jsi sama dobrota; odpuť nám tak velké naše hříchy a v nevýslovném milosrdenství svém zahlad' ono nesmírné množství našich hříchů. Potrestej, zapřísahám tě, kajicnký již na tomto světě, abys je mohl ušetřit trestu na onom světě. Potrestej nás v této hodině, abys nás nemusel trestat na věčnosti. Vezmi na své služebnický prut nápravy, abys je nemusel trestat mečem hněvu. Ztrestej tělo, abys mohl zachovat duši. Stůj při nás jako oprávec, nikoliv jako mstitel; spíše milostivý nežli spravlivý. Milosrdný Otec, nikoliv přísný Pán. Vyzkoušej nás, Pane, zbádej nás, jak to sám pro sebe žádá Prorok, když zjevně říká: „Napřed vyzkoušej mé síly a podle nich pak vyměť břemena ných pokušení.“ Což také blahoslavený Pavel slibuje tvým věrným, když říká: „Mocný je Bůh, který nedovolí, abyste byli pokoušeni nad míru vašich možností, ale s pokušeními vám dá také sílu, abyste je mohli vydržet.“ Spoil jsi nás, Pane, i rozdělil, kdykoliv a jakýmkoliv způsobem se ti zlíbilo. Nyní to, co jsi, Pane, milosrdně započal, také co nejmilosrdněji ukonči. A ty, jež jsi jednou v tomto světě rozdělil, spoj sobě trvale na nebi. Naděje naše, úděle náš, očekávání naše, útěcho naše, Pane, který jsi požehnán na věky. Amen.

Budiž zdráva v Kristu, nevěsto Kristova, v Kristu buď zdráva
a v Kristu žij. Amen.

Obsab

Doba Petra Abélarda (Jakub Pavel)	7
HISTORIE UTRPENÍ	13
DOPISY LÁSKY	73
Heloisa Abélardovi	73
Abélard Heloise	84
Heloisina odpověď Petru Abélardovi	93
Abélard Heloise	104

PAMĚTI
KORRESPONDENCE
DOKUMENTY

Malá řada
Svazek 2

Řídí Vlasta Dvořáčková

ABÉLARD A HELOISA DOPISY UTRPENÍ A LÁSKY

Z latinských originálů *Historia Calamitatum* (vyd. J. T. Muckle) a *Letters to Heloise* (vyd. C. K. Scott Moncrieff) v *Mediaeval Studies*, sv. XII, XV a XVII, Cambridge University Press 1950—1955 a 1925—1926, přeložil a předmluvu napsal Jakub Pavel. Obálku, vazbu a grafickou úpravu navrhl Vladimír Šmerda. Vydal Odeon, nakladatelství krásné literatury a umění, n. p., jako svou 3354. publikaci v redakci krásné literatury. Praha 1976. Odpovědný redaktor Jan Binder. Technický redaktor Pravoslav Nesrovnal. Výtiskla Stráž, tiskařské závody, n. p., Vimperk. 5,51 AA, 5,74 VA. 605 22 855. Vydání první. Náklad 9000 výtisků. 13/32 01-022-76. Cena váz. 12 Kčs.